

ΕΙΣΑΓΓΕΛΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ

Έτος 2019

Αριθμός φύλλου 75

Ιανουάριος-Ιούνιος

34η Ετήσια Τακτική Γενική Συνέλευση της Ένωσης Εισαγγελέων Ελλάδας

στελέχωσης των δικαστηρίων, ενώ αναφέρθηκε στις πρόσφατες αυξήσεις των θέσεων των εισαγγελικών λειτουργιών όλων των βαθμών, αλλά και στη δημιουργία του Ευρωπαϊού εισαγγελέα. Παράλληλα, επισήμανε ότι μετά από κάποια χρόνια σημαντικών υστερήσεων επήλθε μισθολογική αποκατάσταση για τους δικαστές και εισαγγελείς. Επίσης, τόνισε ότι έχει ξεκινήσει η διαδικασία αναμόρφωσης των Κωδίκων και η λειτουργία των τηλεδιασκέψεων μεταξύ των δικαστηρίων και φυλακών, έτσι ώστε να διευκολύνονται μάρτυρες, εμπειρογνώμονες, κ.λπ.

Η Εισαγγελέας του Αρείου Πάγου, κα Ξένη Δημητρίου-Βασιλοπούλου, στο χαιρετισμό της τόνισε ότι υπήρχαν από το 2014 υποθέσεις, οι οποίες δεν είχαν χρεωθεί και μόνο στο Πρωτοδικείο Αθηνών ήταν μη χρεωμένες 80.000 υποθέσεις και σήμερα εκκρεμούν προς χρέωση 14.500 υποθέσεις.

Τέθηκαν προς συζήτηση επίκαιρα θέματα που απασχολούν τον κλάδο, και συγκεκριμένα, η επικείμενη συνταγματική αναθεώρηση, η τροποποίηση

των Κωδίκων (Π.Κ, Κ.Π.Δ, Κ.Ο.Δ.Κ.Δ.Λ), μέτρα για την επιτάχυνση της ποινικής διαδικασίας, προτάσεις για την ενίσχυση της λειτουργικής και προσωπικής ανεξαρτησίας των δικαστικών λειτουργιών και η θέση και τα καθήκοντα του Εισαγγελέα ως φορέα ανεξάρτητης πολιτειακής λειτουργίας και εγγυητή της τήρησης του Νόμου και της προστασίας των θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ελευθεριών.

Πρόεδρος της 34^{ης} Ετήσιας Γ.Σ. της Ε.Ε.Ε. εκλέχθηκε ομόφωνα ο κος Παναγιώτης Μπρακουμάτσος, Αντεισαγγελέας Α.Π. και πρώην Πρόεδρος της Ε.Ε.Ε., ο οποίος με την εμπειρία του συνέβαλε τα μέγιστα στην επιτυχία των εργασιών αυτής, που ολοκληρώθηκαν με την έκδοση ομόφρονου ψηφίσματος, με το οποίο η Ένωσή μας ζητά, ενόψει της συνταγματικής αναθεώρησης να αλλάξει ο τρόπος επιλογής των ηγεσιών των τριών Ανωτάτων Δικαστηρίων της χώρας.

Την 34^η Ετήσια Τακτική Γενική Συνέλευσή μας, τίμησαν με την παρουσία τους ο Γενικός Γραμματέας του Υπουργείου Δικαιοσύνης κος Ευτύχης Φυτράκης, αρμόδιος για θέματα Αντεγκληματικής Πολιτικής Στις εργασίες της γενικής συνέλευσης παραβρέθηκαν ο πρόεδρος και η εισαγγελέας του Αρείου Πάγου Βασίλης Πέππας και Ξένη Δημητρίου, αντίστοιχα, η πρόεδρος του Συμβουλίου της Επικρατείας Αικατερίνη Σακελλαροπούλου, ο γενικός γραμματέας Αντεγκληματικής Πολιτικής του υπουργείου Δικαιοσύνης Ευτύχης Φυτράκης, ο πρόεδρος του Δικηγορικού Συλλόγου Πειραιά Γεώργιος Σταμαδιάνος, η Γενική Επιθεωρήτρια Δημόσιας Διοίκησης Μαρία Παλασπύρου, εκπρόσωποι των κομμάτων και των άλλων δικαστικών Ενώσεων, οι οποίοι απηύθυναν και χαιρετισμούς.

Ο Γ.Γ. το Υπουργείου Δικαιοσύνης κος Ευτύχης Φυτράκης ανέφερε ότι είναι συνεχής η κυβερνητική προσπάθεια κάλυψης των κενών οργανικών θέσεων και

Ομιλία στην Ετήσια Γενική Συνέλευση της ΕΕΕ του Προέδρου αυτής

Κου Ελευθέριου Μιχαηλίδη, Εισαγγελέα Εφετών

Το ΔΣ της Ένωσης Εισαγγελέων σας ευχαριστεί, γιατί ανταποκριθήκατε στην πρόσκλησή μας να παραβρεθείτε στην 34^η Γενική Συνέλευσή μας.

Με ιδιαίτερη συγκίνηση βλέπω να βρίσκονται ανάμεσά μας πολλοί παλαιοί συνάδελφοί μας. Η παρουσία τους μας τιμά και μας ενθαρρύνει. Αποτελούν τη ζωντανή ιστορία μας και εμπνέουν τους νεώτερους εισαγγελείς που δεν ξεχνάμε τη συμβολή τους για τη δημιουργία και την καθιέρωση της Ένωσής μας. Θέλουμε να τους διαβεβαιώσουμε ότι βρισκόμαστε δίπλα τους στον αγώνα που έχουν αναλάβει για την εκλογίκευση του συστήματος υπολογισμού των συντάξεων. Αυτή είναι η πρώτη και μοναδική αναφορά μας σε οικονομικά ζητήματα.

Συνήθως η εισήγηση του Προέδρου του ΔΣ αρχίζει με μία εκτίμηση της κατάστασης που επικρατεί στον χώρο της ποινικής δικαιοσύνης. Φυσικό και επακόλουθο, άλλωστε, αφού η Ένωσή μας, όπως και οι άλλες δικαστικές ενώσεις,

δεν είναι ένα συνδικαλιστικό σωματείο που εμφορείται από συντεχνιακές αντιλήψεις για τα επαγγελματικά συμφέροντα των μελών του και μόνο.

Η διεθνοποίηση της οικονομίας, το άνοιγμα των συνόρων και η απελευθέρωση του εμπορίου διευκολύνουν την αύξηση των εγκλημάτων και ιδίως του οργανωμένου εγκλήματος. Ζούμε σε μία εποχή ταχείας μεταβολής των δεδομένων της ζωής. Τα σύνορα των κρατών έχουν μείνει μόνο στον χάρτη. Η εγκληματική δράση δεν έχει πλέον σύνορα. Αξιοποιεί όλες τις δυνατότητες της σύγχρονης τεχνολογίας, τις νέες μορφές συναλλακτικής ζωής και τις δυνατότητες κινήσεων κεφαλαίων και προσώπων. Για την αποτελεσματική επιτέλεση του καθήκοντός μας δεν αρκεί ό,τι κάποτε μάθαμε. Χρειάζεται συνεχής ενημέρωση στα νέα δεδομένα της ζωής.

Ο τρόπος απονομής της ποινικής δικαιοσύνης στην πατρίδα μας αποτελεί παράγοντα ανατροπής του ισοζυγίου οφέλους-βλάβης των δραστών εγκλημάτων. Η ανατροπή αυτή που οφείλεται στο ότι οι υποθέσεις δεν εκδικάζονται έγκαιρα και αποτελεσματικά δημιουργεί νέα αύξηση στην εγκληματικότητα και η αύξηση αυτή πάρει τη μορφή ενός φαύλου κύκλου. Το πρόβλημα επιτείνεται και η εγκληματικότητα ενισχύεται κάτω από τις ιδιαίτερες συνθήκες που επικρατούν στη χώρα όπου λόγω της γεινίας με προβληματικές χώρες έχει μεταβληθεί σε βασικό κέντρο υποδοχής οικονομικών προσφύγων. Σιγά-σιγά η κοινωνία μας εμφανίζει

εκδηλώσεις και φαινόμενα άγνωστα μέχρι πριν από λίγα χρόνια, όπως η ξενοφοβία που φθάνει κάποτε στα όρια του ρατσισμού. Το πρόβλημα ασφάλειας είναι υπαρκτό, αν και όχι στην έκταση που εμφανίζεται κυρίως από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης.

Εκτιμούμε ότι τα φαινόμενα αυτά δεν θα υπήρχαν, ή, τουλάχιστον, θα ήταν πολύ περιορισμένα, αν στη χώρα μας λειτουργούσε η ποινική δικαιοσύνη έγκαιρα και αποτελεσματικά. Κάτι τέτοιο, όχι μόνο δεν συμβαίνει, αλλά αντίθετα το σύστημα της ποινικής δικαιοσύνης, όπως το γνωρίσαμε τα τελευταία 50 χρόνια έχει εξαντλήσει τη δυναμική και την αποτελεσματικότητά του. Αν ακόμη παράγει τα όποια αποτελέσματα αυτό οφείλεται στη μέχρι αυτοθυσίας προσπάθεια αυτών που την υπηρετούν.

Ίσως τα λόγια μας να ακούγονται υπερβολικά, όμως δεν μπορούμε να χαρακτηρίσουμε διαφορετικά ένα σύστημα που έχει οδηγήσει στο να εκδικάζονται οριστικά τα πλημμελήματα μετά από έξι χρόνια, τα δε κακουργήματα (αν ο κατηγορούμενος δεν κρατείται) μετά από 15 χρόνια.

Και πώς μπορούμε να χαρακτηρίσουμε διαφορετικά την προσπάθεια των εισαγγελικών λειτουργιών του α' βαθμού Αθηνών και Θεσσαλονίκης που εξαιτίας των ελλείψεων στη σύνθεση των υπηρεσιών τους (30% για την πρώτη και 20% για τη δεύτερη) έχουν φθάσει στα όρια της ανθρώπινης αντοχής, αφού έχουν να αντιμετωπίσουν έναν τεράστιο αριθμό δικογραφιών και περισσότερο από 8 με 9 ακροατήρια τον μήνα.

Η απαράδεκτη αυτή κατάσταση δεν πρέπει και δεν μπορεί να συνεχιστεί. Για τη λύση του προβλήματος θα πρέπει να συστρατευθούν όλοι οι παράγοντες που λειτουργούν στο χώρο της δικαιοσύνης (δικαστικοί λειτουργοί, δικαστικοί υπάλληλοι, δικηγόροι), αλλά και οι φορείς των άλλων λειτουργιών (εκτελεστική και νομοθετική εξουσία) που έχουν, άλλωστε, και τον αποφασιστικό λόγο για τις όποιες αλλαγές.

Πρέπει όλοι να συμφωνήσουμε σε μία βασική αρχή: η δικαστική λειτουργία δεν μπορεί να είναι αυτοσκοπός. Δεν υπάρχει για να μοιραστούν τους ρόλους προκειμένου να εξασφαλιστούμε βιοποριστικά άλλοι περισσότερο και άλλοι λιγότερο, οι δικαστές, οι εισαγγελείς, οι δικηγόροι, οι δικαστικοί υπάλληλοι. Αυτό που προέχει είναι να επιτυγχάνεται ο σκοπός που στην περίπτωση αυτή είναι η απονομή στους πολίτες ορθής, έγκαιρης και αποτελεσματικής ποινικής δικαιοσύνης. Με αυτή την αρχή στη σκέψη μας πρέπει να προσέλθουμε σε έναν διάλογο όλοι οι παράγοντες πριν το σύστημα καταρρεύσει οριστικά.

Η Ένωσή μας έχει να προτείνει μέτρα άμεσα και μακροπρόθεσμα. Έτσι θα πρέπει:

1. Να γίνει άμεση επανεκτίμηση των αναγκών σε προσωπικό όλων των δικαστικών υπηρεσιών και επαναδιάταξη του υπηρετούντος προσωπικού με βάση αντικειμενικά κριτήρια.
2. Να πληρωθούν όλες οι κενές θέσεις εισαγγελέων, δικαστών και δικαστικών υπαλλήλων.
3. Αναγκαία η ανέγερση νέου κτηρίου στο Εφετείο Αθηνών.

4. Συστηματική και γενναία αποποινικοποίηση.
5. Φυλακές-βελτίωση του σωφρονιστικού συστήματος.
6. Να γίνει διαβούλευση για τους νέους κώδικες.
7. Όχι στην κατάργηση του Μονομελούς Εφετείου Κακουρηγμάτων.

8. Αναμόρφωση σπουδών εισαγγελικών λειτουργών της εκτελεστικής εξουσία και ταυτόχρονα τονώνεται

Ενόψει της επικείμενης συνταγματικής αναθεώρησης, η Ένωσή μας σκοπεύει να προτείνει με υπευθυνότητα στην Κυβέρνηση και τα κόμματα ρύθμιση με την οποία να προβλέπεται ότι ο εισαγγελέας του Αρείου Πάγου και όλοι οι πρόεδροι των ανωτάτων δικαστηρίων θα επιλέγονται από τους ίδιους τους δικαστικούς λειτουργούς και όχι από την εκτελεστική εξουσία.

Έχουν ωριμάσει πια οι συνθήκες για να δικαιούνται οι δικαστές και οι εισαγγελείς να έχουν λόγο στην επιλογή της φυσικής ηγεσίας τους γνωρίζοντας καλύτερα από όλους την αξιοσύνη, επιστημονικά προσόντα και την υπηρεσιακή διαδρομή του κάθε υποψηφίου συναδέλφου τους.

Ο τρόπος και η διαδικασία επιλογής που θα προτείνουμε θα αποφασιστεί στη σημερινή ΓΣ.

Κυρίες και κύριοι,

Η θέση του εισαγγελέα του Αρείου Πάγου συνιστά τη φυσική ιεραρχική εξέλιξη των δικαστικών λειτουργών του εισαγγελικού κλάδου και πρέπει να καταλαμβάνεται από εισαγγελικό λειτουργό και όχι από δικαστές του Αρείου Πάγου με επίλεκτη μετάταξη

την τελευταία στιγμή για κατάληψη μιας αλλότριας θέσης.

Οι εισαγγελείς είναι γνώστες του υπηρεσιακού αντικειμένου των εισαγγελιών, έχουν διαμορφώσει στη μακρόχρονη σταδιοδρομία τους την προσήκουσα εισαγγελική νοοτροπία και έχουν εθιστεί σε υπηρεσιακή συμπεριφορά που προσιδιάζει στην ιδιότητα του εισαγγελέως.

Με αυτόν τον τρόπο επιλογής, εξαλείφεται η ανάμειξη της εκτελεστικής εξουσία και ταυτόχρονα τονώνεται το αίσθημα ευθύνης των μελών που αποφασίζουν με δημοκρατικό τρόπο για την επιλογή της ηγεσίας τους διασφαλίζοντας, έτσι, την προσωπική και λειτουργική ανεξαρτησία τους, η οποία δοκιμάζεται καθημερινά, άλλοτε με λανθάνουσα και άλλοτε με δημόσια εκδηλούμενη δυσπιστία του ελληνικού λαού.

Κυρίες και κύριοι συναδέλφωι,

θέλουμε να πιστεύουμε ότι στο σύντομο χρονικό διάστημα της εκλογής μας εργαστήκαμε με σοβαρότητα και αγωνιστικότητα για τα ζητήματα που απασχόλησαν τον εισαγγελικό κλάδο και, πολύ περισσότερο, περιφρουρήσαμε το κύρος της Ενωσέως μας.

Προσπαθούμε με σοβαρότητα και σηματοδοτή την ανεξαρτησία μας να πείσουμε τους φορείς της πολιτείας για τα δίκαια αιτήματα του κλάδου που δεν εξυπηρετούν προσωπικά συμφέροντα αλλά την ενίσχυση του κύρους και την αξιοπιστία των δικαστικών λειτουργών.

ΨΗΦΙΣΜΑ της Γενικής Συνέλευσης

Τα μέλη της Ένωσης Εισαγγελέων Ελλάδος, κατά την 34η Ετήσια Γενική Συνέλευση που πραγματοποιήθηκε στις 8-12-2018 στην Αίθουσα Τελετών του Δικηγορικού Συλλόγου Αθηνών.

«1) **ΣΥΝΤΑΣΣΟΝΤΑΙ** με κάθε μέτρο θωράκισης της ανεξαρτησίας της Δικαιοσύνης, πλήρους ισότητας μεταξύ πολιτών και κρατικών αξιωματούχων έναντι αυτής και εδραίωσης της εμπιστοσύνης του πολίτη στον θεσμό της Δικαιοσύνης και του κράτος δικαίου

2) **ΑΠΟΦΑΣΙΖΟΥΝ ΟΜΟΦΩΝΑ** Ενόψει της συνταγματικής αναθεώρησης:

Να αναθεωρηθεί η συνταγματική διάταξη που προβλέπει τον τρόπο επιλογής της ηγεσίας των ανωτάτων δικαστηρίων. Ως προς τον Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου, να επιλέγεται αποκλειστικά από τον εισαγγελικό κλάδο. Για την περαιτέρω επεξεργασία των ανωτέρω εξουσιοδοτείται το Διοικητικό Συμβούλιο να υποβάλει σε έκτακτη γενική συνέλευση που θα συγκληθεί εντός του Φεβρουαρίου 2019 επεξεργασμένες προτάσεις.

3) **ΥΠΕΝΘΥΜΙΖΟΥΝ** ότι το έργο της ανεξάρτητης Δικαιοσύνης και των λειτουργιών της δεν

προσφέρεται ως πεδίο πολιτικής διεκυστίνδας μεταξύ των πολιτικών κομμάτων.

4) **ΔΙΑΠΙΣΤΩΝΟΥΝ** εκ νέου την επιτακτική αναγκαιότητα λήψης αποτελεσματικών μέτρων επιτάχυνσης και ποιοτικής αναβάθμισης της ποινικής δικαιοσύνης

5) **ΓΝΩΣΤΟΠΟΙΟΥΝ** προς πάσα κατεύθυνση: α) την υποχρέωση της πολιτείας για την άμεση αύξηση των οργανικών θέσεων εισαγγελικών λειτουργών και πρόσληψη δικαστικών υπαλλήλων. Είναι ενδεικτικό

ότι ο αριθμός των υπηρετούντων εισαγγελέων στην Εισαγγελία Πρωτοδικών Αθηνών υπολείπεται σε ποσοστό 1/3 της οργανικής της δύναμης.

β) την καθυστέρηση στην υλοποίηση νομοθετικών πρωτοβουλιών και αναγκαίων μέτρων όπως: ι) σύσταση δικαστικής αστυνομίας, ιι) ενίσχυση των ελεγκτικών μηχανισμών φορολογικού-οικονομικού ελέγχου, ιιι) αναμόρφωση των κωδίκων, ιιιι) ευρεία αποποινικοποίηση ήσσονος βαρύτητας αδικημάτων.

γ) την ανεπάρκεια των κτιριακών υποδομών για την εκπλήρωση της υπηρεσίας και τη διεξαγωγή των εκκρεμών δικών.

6) **ΚΑΛΟΥΝ** την πολιτεία όχι μόνο με ανεκπλήρωτες εξαγγελίες και υποσχέσεις αλλά και επιτέλους με πράξεις να εκδηλώσει τη βούλησή της προς τον ανωτέρω σκοπό και

7) **ΕΞΟΥΣΙΟΔΟΤΟΥΝ** το Διοικητικό Συμβούλιο της Ένωσης Εισαγγελέων Ελλάδος να αναλάβει όλες τις αναγκαίες δράσεις, για την ανάδειξη και ικανοποίηση των προτάσεων και αιτημάτων του κλάδου».

ΔΡΑΣΕΙΣ

Σας ενημερώνουμε ότι την 19-10-2018, στη Θεσσαλονίκη, το Διοικητικό Συμβούλιο της Ένωσής μας πραγματοποίησε συνάντηση με το νέο Υπουργό Δικαιοσύνης Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων κο Μιχαήλ Καλογήρου στα πλαίσια της ημερίδας με θέμα «Ποινική Αντιμετώπιση των Τυχερών Παιγνίων».

Η συζήτηση εξελίχθηκε σε θετικό κλίμα. Συζητήθηκαν τα καιρία θέματα που μας απασχολούν και ζητήσαμε:

- την κάλυψη των κενών οργανικών θέσεων εισαγγελικών λειτουργών ανά την επικράτεια και ιδίως στην Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη με παράλληλη έκδοση συμπληρωματικής προκήρυξης θέσεων για την Εθνική Σχολή Δικαστικών Λειτουργών,

- την αύξηση των οργανικών θέσεων αναλογικά με την αριθμό των εισερχόμενων υποθέσεων ανά εισαγγελία,

- την συμμετοχή της ΕΕΕ στην τελική διαβούλευση για τους νέους Κώδικες Ποινικού και Ποινικής Δικονομίας και στην τροποποίηση διατάξεων του Κώδικα Οργανισμού Δικαστηρίων και Κατάστασης Δικαστικών Λειτουργών, προ της εισαγωγής προς ψήφιση στη Βουλή,

- την ενίσχυση των υλικοτεχνικών υποδομών και την κάλυψη των κτιριοδομικών αναγκών των εισαγγελιών της χώρας, με έμφαση στην ανάγκη για άμεση αποκατάσταση των ζημιών που προκλήθηκαν στο Εφετείο Αθηνών από την πρόσφατη τρομοκρατική επίθεση.

Ο κ. Υπουργός άκουσε με ιδιαίτερη κατανόηση και πνεύμα συνεργασίας τα αιτήματά μας.

ΕΙΣΑΓΓΕΛΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ

ΕΞΑΜΗΝΙΑΙΑ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΤΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΩΝ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ: ΕΝΩΣΗ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΩΝ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ: Ελεθέριος Μιχαηλίδης, Εισαγγελέας Πρωτοδικών

ΥΠΕΥΘΥΝΟΙ ΥΛΗΣ: Ροζαλία Λάλλη, Εισαγγελέας Πρωτοδικών,

Σπυρίδων Παππάς, Εισαγγελέας Πρωτοδικών

ΓΡΑΦΕΙΑ: Δικαστήρια πρώην Σχολής Ευελπίδων

• Κτίριο 16 • Γραφείο 204

ΤΗΛ.: 210 8222548 • FAX: 2108254211

E-MAIL: eisag@otenet.gr

ΕΚΔΟΣΗ-ART DIRECTION-DTP-ΕΚΤΥΠΩΣΗ:

LERIDIS PRINTING SOLUTIONS

Διοργάνωση ημερίδας στη Θεσσαλονίκη την 19/10/2018

με θέμα: «ΠΟΙΝΙΚΗ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΩΝ ΤΥΧΕΡΩΝ ΠΑΙΓΝΙΩΝ»

Η Ένωση Εισαγγελέων Ελλάδος διοργάνωσε από κοινού με τον Δικηγορικό Σύλλογο Θεσσαλονίκης ημερίδα με θέμα: «ΠΟΙΝΙΚΗ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΩΝ ΤΥΧΕΡΩΝ ΠΑΙΓΝΙΩΝ», που πραγματοποιήθηκε στη Θεσσαλονίκη την Παρασκευή 19 Οκτωβρίου 2018 και ώρα 17.00', στην Αίθουσα MAISTROS του Ξενοδοχείου MET HOTEL.

Την εκδήλωση χαιρέτισαν ο Πρόεδρος της Ε.Ε.Ε. κ. Ελευθέριος Μιχαηλίδης, Εισαγγελέας Εφετών,

ο Υπουργός Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων κος Μιχάλης Καλογήρου και ο Πρόεδρος του Δικηγορικού Συλλόγου Θεσσαλονίκης κος Ευστάθιος Κουτσοχίνας.

Στην α' συνεδρία προήδρευσε ο κος Χαράλαμπος Βουρλιώτης, Αντεισαγγελέας Αρείου Πάγου, και παρουσιάστηκαν εισηγήσεις από: τον κο Ευάγγελο Καραγρηγορίου, Πρόεδρο της Επιτροπής Εποπτείας και Ελέγχου Παιγνίων, με θέμα : « Έργο Επιτροπής και συμβοή στην ποινική αντιμετώπιση των παράνομων παιγνίων και χειραγωγημένων αγώνων» την κα Βιργινία Σακελλαροπούλου, Εισαγγελέα Εφετών, με θέμα «Ποδόσφαιρο-στοίχημα-διαδικτυακό στοίχημα», και την κα Γεωργία Ζώη, δικηγόρο Θεσσαλονίκης, με θέμα : «Οι βασικές προβλέψεις του ν. 4002/2011 και το προστατευόμενο έννομο αγαθό». Στην β' συνεδρία προήδρευσε ο κος Χαράλαμπος Βουρλιώτης, Αντεισαγγελέας ΑΠ, και έγιναν εισηγήσεις από: τον κο Κωνσταντίνο Λιανό, Αστυνόμο Α', με θέμα: «Η αντιμετώπιση της παράνομης δραστηριότητας στον τομέα των τυχερών παιγνίων από την ΕΛ.ΑΣ.» και τον κο Γεώργιο Νούλη, Αντεισαγγελέα Πρωτοδικών Θεσσαλονίκης, με θέμα: Ζητήματα πρακτικής

εφαρμογής των ποινικών διατάξεων του Ν 4002/2011, Δυσχέρειες-Κριτική-Προτάσεις βελτίωσής τους», και έγινε παρέμβαση από τον κο Λεωνίδα Φαρμάκη, εκπρόσωπο του αδειοδοτημένου παρόχου του άρθρου 39 Ν. 4002/2011. Την εκδήλωση συντόνισε ο κος Αναστάσιος Ντρουγκας, Ταμίας ΔΣΘ, Πρόεδρος Επιτροπής Δημοσίων Σχέσεων και Κοινωνικής Ευαισθητοποίησης.

Ακολούθησε δεξίωση στον χώρο της ημερίδας.

Επίσκεψη μελών της Ε.Ε.Ε. στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο στις Βρυξέλλες

Με επιτυχία διοργανώθηκε και πραγματοποιήθηκε στις 26-28/11/2018 ταξίδι εισαγγελικών λειτουργών μελών της Ε.Ε.Ε. στις Βρυξέλλες, και ενημερωτική επίσκεψη στο κτίριο του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι συμμετέχοντες ανδείχθηκαν με κλήρωση που πραγματοποιήθηκε στα γραφεία της Ενώσεως στο κτίριο 16 της Ευελπίδων. Η μετάβαση έλαβε χώρα κατόπιν πρόσκλησης Ελλήνων Ευρωβουλευτών ύστερα και από σχετική πρωτοβουλία του Προέδρου αυτής κου Ελευθέριου Μιχαηλίδη. Κατά τη διάρκεια του ταξιδιού έλαβαν χώρα ενημερωτικές συζητήσεις με τους Έλληνες Ευρωβουλευτές, ενώ έγινε ξενάγηση στο χώρο του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και παρατέθηκε δείπνο. Εκφράζουμε δε τις ευχαριστίες της Ένωσης και των μελών της για τη φιλοξενία αυτή.

ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ

Διοργάνωση ημερίδας στην Αθήνα την 6/11/2018 με θέμα: «ΥΠΟ ΟΡΟ ΑΠΟΛΥΣΗ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ»

Η Ένωση Εισαγγελέων Ελλάδος διοργάνωσε από κοινού με τον Δικηγορικό Σύλλογο Αθηνών ημερίδα με θέμα: «ΥΠΟ ΟΡΟ ΑΠΟΛΥΣΗ ΚΑΤΑΔΙΚΩΝ», που πραγματοποιήθηκε στην Αθήνα την Τρίτη 6 Νοεμβρίου 2018 και ώρα 17.30', στην Αίθουσα της Αρχαιολογικής Εταιρείας.

Την εκδήλωση χαιρέτισαν ο Πρόεδρος της Ε.Ε.Ε. κ. Ελευθέριος Μιχαηλίδης, Εισαγγελέας Εφετών, ο Γ.Γ. του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων κος Ευτύχης Φυτράκης, Γενικός Γραμματέας Αντεγκληματικής Πολιτικής του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, η Εισαγγελέας Α.Π. κα Ξένη Δημητρίου - Βασιλοπούλου, και ο πρόεδρος του ΔΣΑ κ. Δημήτριος Βερβεσός.

Στην α' συνεδρία προήδρευσε ο κος Παναγιώτης Μπρακουμάτσος, Αντεισαγγελέας Αρείου Πάγου και πρώην Πρόεδρος της ΕΕΕ και

παρουσιάστηκαν εισηγήσεις από: την κα Χαρίκλεια Θάνου, Αντεισαγγελέα Πρωτοδικών Πειραιά με θέμα: «Προϋποθέσεις διαδικασίας χορήγησης υπό όρο απόλυσης (άρθ. 105, 106 Π.Κ.)» και τον κο Παναγιώτη Χριστόπουλο, Δικηγόρο Αθηνών, Ειδικό Επιστήμονα ΔΠΘ, με θέμα: «Ανάκληση - άρση της υπό όρο απόλυσης (άρθ. 107, 108 Π.Κ.) και σχηματισμός συνολικής ποινής». Στην β' συνεδρία προήδρευσε ο κος Χρήστος Μυλωνόπουλος, Καθηγητής Ποινικού Δικαίου Νομικής Σχολής Πανεπιστημίου Αθηνών, Δικηγόρος, και έγιναν εισηγήσεις από: τον κο Νικόλαο Ποιμενίδη, Αντεισαγγελέα Εφετών Πειραιά, με θέμα: «Υπό όρο απόλυση νοσοούντων και αναπήρων καταδίκων (άρθ. 110α' Π.Κ.)» και τον κο Θεόδωρο Ασπρογόρακα - Γρίβα, PG Dipl., Δικηγόρο παρ' Αρείω Πάγω, με θέμα: «Απόλυση καταδίκων υπό τον όρο του κατ' οίκον περιορισμού με ηλεκτρονική επιτήρηση (άρθ. 110β' Π.Κ.)»

Για τους ναζί δεν υπήρχαν άνθρωποι, εγώ ήμουν ο 84369»

Τίμου Φακαλή, αρθρογράφου (αναδημοσίευση από την εφημερίδα «Εθνος»)

Με αφορμή τη συνέντευξη του κου Δημητρίου Ευθυμιάδη, πρώην Αντεισαγγελέα του Αρείου Πάγου και ενός από τους τελευταίους εν ζωή κρατούμενους των στρατοπέδων συγκέντρωσης στο «ΕΘΝΟΣ»

Το βαρύ παρελθόν της Θεσσαλονίκης, η φρίκη της ναζιστικής θηριωδίας, τα στρατόπεδα συγκέντρωσης, οι φίλοι και γνωστοί που χάθηκαν σε ένα βράδυ εκτοπισμένοι από τους κατακτητές και ένας αριθμός, το νούμερο 84369 με το οποίο τον στάμπαραν οι ναζί, εξακολουθούν να στοιχειώνουν ακόμα και σήμερα τον 93χρονο πρώην αντεισαγγελέα του Αρείου Πάγου Δημήτρη Ευθυμιάδη. Ο τέως δικαστικός, ένας από τους τελευταίους εν ζωή κρατούμενους των στρατοπέδων συγκέντρωσης, έκανε μια κατάθεση ψυχής στο «Εθνος» για τα πέτρινα χρόνια που έζησε...

«Ευθύμη, έχω δύο μπαούλα με την προίκα των δύο θυγατέρων μου, να σου τα φέρω να μου τα φυλάξεις στο σπίτι σου. Και μου τα δίνεις όταν επιστρέψουμε» είπε ο Μπαρούχ, ένας από τους πιο γνωστούς μεταφορείς (διέθετε τέσσερα μεγάλα κάρα με άλογα) της Θεσσαλονίκης τη δεκαετία του 1940 στον στενό του φίλο και συνεργάτη του εκτελωνιστή Ευθύμη Ευθυμιάδη, λίγο πριν αρχίσει η συγκέντρωση των Εβραίων στην πόλη την παραγμένη περίοδο της γερμανικής κατοχής.

«Δεν ξέρεις τι θα πει προσφυγιά. Ασε τα μπαούλα. Να μας φέρεις να προσέξουμε τα κορίτσια σου, γιατί στον δρόμο μπορεί να αρρωστήσουν και να μην τα καταφέρουν, όπως και πολλοί πρόσφυγες που προσπάθησαν να έρθουν από την Ανατολική Θράκη. Να τα κρατήσουμε και όταν γυρίσετε να τα πάρετε» απάντησε ο πατέρας του Δημήτρη Ευθυμιάδη, μαθητή τότε της Β' Γυμνασίου, ο οποίος έπαιζε τα απογεύματα με τις δύο Εβραιοπούλες κόρες του κ. Μπαρούχ.

Αυτή ήταν και η τελευταία συνάντηση των δύο οικογενειών στον προσφυγικό συνοικισμό των Σαράντα Εκκλησιών στη Θεσσαλονίκη. Λίγες μέρες αργότερα ο Εβραίος μεταφορέας και η οικογένειά του επιβιβάστηκαν στα τρένα για τα στρατόπεδα συγκέντρωσης του Άουσβιτς και έκτοτε χάθηκαν τα ίχνη τους.

«Ακόμη και σήμερα έρχονται αυτές οι εικόνες στο μυαλό μου, με τον Μπαρούχ, έναν ψηλό, ανοιχτόκαρδο άνδρα, να συζητάει με τον πατέρα μου στο σαλόνι του σπιτιού, προσπαθώντας να τον πείσει να κρατήσουμε τις κόρες του. Δεν μπορώ να τις ξεχάσω αυτές τις στιγμές» διηγήθηκε στο «Εθνος» ο 93χρονος πρώην αεροπαγίτης Δημήτρης Ευθυμιάδης, με αφορμή τη διεθνή Ημέρα Μνήμης για τα Θύματα του Ολοκαυτώματος.

Εκτός όμως από την οικογένεια Μπαρούχ, ο Δημήτρης Ευθυμιάδης έχασε στο Άουσβιτς και όλους του συμμαθητές του από το σχολείο των

αγγλικών που λειτουργούσε στην οδό Τσιμισκή, υπό τον καθηγητή Ντόναλσον. «Ξεκίνησα τα μαθήματα το 1939. Εκτός από μένα και τον αδερφό μου τον Τρύφωνα, στο αγγλικό σχολείο όλοι οι συμμαθητές μας ήταν Εβραίοι. Στα μαθήματα φορούσαν κοστούμια, γραβάτες. Πανέξυπνα μυαλά. Ολα αυτά τα παιδιά χάθηκαν όμως για τη Θεσσαλονίκη στα στρατόπεδα συγκέντρωσης» θυμάται ο κ. Ευθυμιάδης.

Από τα στρατόπεδα στον Άρειο Πάγο

Τον ίδιο δρόμο πήρε το 1943 και ο 15χρονος τότε Δημήτρης Ευθυμιάδης, παιδικός φίλος του ποιητή Γιάννη Ιωάννου και μετέπειτα πρώτος εισαγγελέας «πόθεν έσχες» (1989) στη χώρα. Κατά τη διάρκεια της Κατοχής τον συνέλαβαν οι Γερμανοί ως αντιστασιακό και τον έστειλαν σε στρατόπεδο συγκέντρωσης. Πέρασε από το στρατόπεδο Νοϊενγκάμεν στο Αμβούργο, μαζεύοντας κάθε μέρα με έναν Γαλλοεβραίο τα πτώματα από το πεζοδρόμιο και φορτώνοντάς τα στα καρότσια των Γερμανών για να τα μεταφέρουν στα κρεματόρια. Εναν χρόνο αργότερα πήγε στο Ζαξενχάουζεν και έμεινε κρατούμενος στο Βερολίνο έως και το 1945. Εκεί τον έθεσαν υπό την προστασία τους δύο Εβραίοι φίλοι του από τη Θεσσαλονίκη, ο Λαζάρ Τσίκο και ο Σκάλεβι, οι οποίοι και ανέλαβαν τη διάσωση του Δημήτρη Ευθυμιάδη βοηθώντας τον να επιστρέψει στη Θεσσαλονίκη όταν ξεκίνησε η εκκένωση των στρατοπέδων. «Ο Γκέμπελς έδωσε εντολή να μην πέσουν οι κατάδικοι στα χέρια των εχθρών και άρχισε η πορεία του θανάτου» θυμάται ο Δημήτρης Ευθυμιάδης.

«Θα πηγαίνουμε στην πρώτη γραμμή. Αυτοί καθαρίζουν τους βραδυπορούντες» με συμβούλεψε ο Λαζάρ Τσίκο. Με έβαλαν στη μέση γιατί ήμουν πιο ευάλωτος και προχωρούσαμε αγκαζέ. Στον δρόμο πηγαίναμε και φωνάζαμε Μακεδονία, Ντεπαντάντ, Μεσατζέρο και άλλα ονόματα εβραϊκών εφημερίδων της Θεσσαλονίκης» θυμάται ο 93χρονος πρώην αεροπαγίτης. Και προσθέτει: «Κάθε μέρα οι Γερμανοί μάς μετρούσαν και ρωτούσαν ο ένας τον άλλον πόσα στικ ή πόσα νούμερα έχουν. Η λέξη άνθρωπος δεν υπήρχε. Ήμουν τον νούμερο 84369. Διαρκώς τα αεροπλάνα πετούσαν πάνω από τα κεφάλια μας. Ο Λαζάρ μάζευε στον δρόμο πατάτες -που πιθανόν έπεσαν από προπορευόμενο όχημα- στα κλεφτά, κάτω από το άγρυπνο βλέμμα των Γερμανών στρατιωτών, και μας έδινε για να φάμε. Δεν περιγράφεται αυτή η πορεία του θανάτου χωρίς νερό και φαγητό. Τα δύο Εβραίοι μου έσωσαν τη ζωή. Δυστυχώς δεν ξέρω τι απέγιναν αυτά».

Η αντισιμιτική ιστορία της Θεσσαλονίκης

Όπως εξηγεί ο ίδιος, οι Γερμανοί δεν τους έλεγαν πού θα τους πάνε, είτε ήταν Εβραίοι είτε πολιτικοί κρατούμενοι. «Θα σας κάνουμε μια καινούργια κοινότητα» έλεγαν στους Εβραίους, ενώ στους πολιτικούς κρατούμενους που ήταν ήδη στη φυλακή εξηγούσαν ότι θα τους μεταφέρουν στη Γερμανία ως ελεύθερους εργάτες.

«Αισθανόσουν τότε μια ανακούφιση, γιατί θεωρούσαμε ότι έμπαινε ένα τέλος από τα βασανιστήρια μέσα στις φυλακές και από την αγωνία και τον φόβο ότι θα σε τουφεκίσουν» λέει ο κ. Ευθυμιάδης.

Οι προδότες ήταν πάρα πολλοί και ιδιαίτερα στη Θεσσαλονίκη που συνεργάστηκαν αρκετοί συνειδητά με τους Γερμανούς, αναφέρει επίσης.

«Η Θεσσαλονίκη έχει ένα πολύ βαρύ παρελθόν, με μεγάλη αντισιμιτική ιστορία. Στην πόλη ήταν τα τρία έψιλον. Όλος ο Τύπος εκτός από τη δεξιά εφημερίδα «Φως» δηλητηρίαζαν όλο τον πληθυσμό και την κοινωνία της πόλης» σημειώνει ο κ. Ευθυμιάδης, που δεν διστάζει να αναφερθεί και στο πρόσφατο περιστατικό βεβήλωσης του Εβραϊκού Νεκροταφείου στη Θεσσαλονίκη. «Έχουμε θρηνήσει τόσους νεκρούς και ακόμη και σήμερα δεν υπάρχουν ταμπέλες να μας θυμίζουν όλα αυτά τα γεγονότα. Ακόμη και το Μνημείο του Ολοκαυτώματος είναι κρυμμένο σε μια γωνιά της πλατείας Ελευθερίας» λέει με παράπονο.

Αν και επέστρεψε από τα στρατόπεδα συγκέντρωσης, ο φάκελος του Δημήτρη Ευθυμιάδη τον ακολουθούσε και τα επόμενα χρόνια. Σπούδασε Νομική στη Θεσσαλονίκη και το 1958 πέρασε στο Δικαστικό Σώμα. Ωστόσο, επί δύο χρόνια δεν γινόταν δεκτός στο Σώμα λόγω κοινωνικών φρονημάτων αλλά και του φακέλου που άφησαν οι Γερμανοί, χαρακτηρίζοντάς τον «κομμουνιστή τρομοκράτη».

Λαμπρή καριέρα κόντρα στο ρεύμα

Ο Δημήτρης Ευθυμιάδης είχε λαμπρή πορεία στο Δικαστικό Σώμα και δεν δίστασε να έρθει αντιμέτωπος με τη χούντα. Ως πρόεδρος Πρωτοδικών Καβάλας εισηγήθηκε την αθώωση των δύο δικηγόρων της πόλης, τονίζοντας ότι ο φοίνικας με τον στρατιώτη δεν είναι εθνικό σύμβολο αλλά σύμβολο μιας στρατιωτικής ομάδας. Την επόμενη μέρα πήρε δυσμενή μετάθεση από τη χούντα στο δικαστήριο της Μυτιλήνης. Επί των ημερών του, το δικαστήριο της Μυτιλήνης έγινε το πρώτο επί χούντας που έδωσε εντολή να μοιραστεί η εφημερίδα «Μεσημ βρηνή» -η οποία περιελάμβανε επιστολή του Κωνσταντίνου Καραμανλή από το Παρίσι λίγο πριν έρθει στην Ελλάδα- πηγαίνοντας ενάντια στην απόφαση της χούντας, η οποία ζήτησε τη δέσμευση όλων των φύλλων.

Επιστρέφοντας τη δεκαετία του 1980 στη Θεσσαλονίκη, ήταν ο πρώτος δικαστής που έδωσε εντολή στο υποθηκοφυλακείο να εφαρμοστεί η κατάργηση του προικοσυμφώνου.

Παράλληλα, ήταν ο πρώτος δικαστής που έβγαλε απόφαση η οποία αναγνώριζε το δικαίωμα στους παππούδες να περνούν χρόνο με τα εγγόνια χωρισμένων γονέων. Αργότερα η απόφασή του έγινε νομολογία. Την περίοδο 1988- 1989 ορίστηκε ο πρώτος εισαγγελέας «πόθεν έσχες», ο οποίος ασχολήθηκε με την υπόθεση Κοσκωτά.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΑΡΘΡΑ

Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας (Ε.Ε.Ε.)

Ο νέος θεσμός Δικαστικής Συνεργασίας επί ποινικών υποθέσεων εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Σταματίου Δασκαλόπουλου, Εισαγγελέα Εφετών

(Εισήγηση στην επιμορφωτική ημερίδα για τους σπουδαστές της 24^{ης} παιδευτικής Σειράς της Εθνικής Σχολής Δικαστικών Λειτουργιών που πραγματοποιήθηκε στη Θεσσαλονίκη στις 19 Νοεμβρίου 2018 με γενικό θέμα : «Ευρωπαϊκή Σύμβαση Έκδοσης - Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης - Σύμβαση Δικαστικής Συνδρομής». Διατηρήθηκε ο προφορικός χαρακτήρας ανάπτυξης της εισήγησης.)

Κατά τη συστηματική κατάταξη των ρυθμιζομένων ζητημάτων στον Κ.Π.Δ. απαντάται ο όρος Δικαστική Συνδρομή αρχικά με την ευρεία έννοια στο 3^ο τμήμα του 5^{ου} βιβλίου του Κώδικα αυτού, με γενικό τίτλο «ειδικές διαδικασίες» και περιλαμβάνει αφενός την έκδοση και αφετέρου τη δικαστική συνδρομή, θα λέγαμε αυτή με τη στενή πλέον έννοια του όρου, που-κατ' αρχήν- ρυθμίζεται στα άρθρα 457-461 του Κώδικα. Εδώ πρόκειται για διακρατικές συνεργασίες προκειμένου να διενεργηθούν ανακριτικές πράξεις η συχνότητα των οποίων τα τελευταία χρόνια πολλαπλασιάζεται και η ανάγκη τους συνεχώς αυξάνει για όλες τις μορφές εγκλημάτων.

Στατιστικά οι αιτήσεις από ελληνικές δικαστικές αρχές προς αλλοδαπές για ανακριτικές πράξεις και αντίστροφα έχουν συνεχώς μία αυξητική δυναμική με κύρια αιτία τη διεθνοποίηση και στο έγκλημα, ως προς δε την Ευρωπαϊκή Ένωση τις διαρκώς στενότερες σχέσεις μεταξύ των κρατών-μελών αυτής ιδίως όταν πρόκειται για καταπολέμηση –μέσω της συστηματικής διερεύνησης- οικονομικών εγκλημάτων και εγκλημάτων διαφθοράς. Επειδή τα εγκλήματα διαφθοράς και ιδίως στις σοβαρότερες των υποθέσεων με επιδιωκόμενα παράνομα οικονομικά οφέλη μεγάλα έως τεράστια χρηματικά ποσά και δράστες συνήθως υψηλόβαθμους αξιωματούχους του Δημοσίου Τομέα με την ευρεία έννοια εμφανίζουν αυτά τα εγκλήματα, ιδίως τα τελευταία χρόνια, εντόνως διακρατικό χαρακτήρα, αναδεικνύεται η δικαστική συνδρομή σε σημαντικό εργαλείο για την εξιχνίασή τους. Σημαντικές υποθέσεις διαφθοράς που απασχόλησαν τα τελευταία χρόνια την ελληνική ποινική δικαιοσύνη, είναι γνωστό ότι ενισχύθηκαν αποδεικτικά προεχόντως μέσω της διαδικασίας της δικαστικής συνδρομής. Σε κάποιες δε περιπτώσεις χωρίς αυτή θα ήταν ανέφικτο να αποκαλυφθούν οι πράξεις διαφθοράς. Και αυτό γιατί στις τελευταίες, όσο σοβαρότερες είναι, τόσο οι φυσικοί αυτουργοί και οι τυχόν συμμετοχοί τους επιζητούν διακρατικές διαδρομές δράσης αλλά και πορείας του εξ αυτής μαύρου χρήματος προς εξαφάνιση των αποδείξεων (βλ. και Στ. Δασκαλόπουλου Ζητήματα δικαστικής συνδρομής υπό το σύγχρονο θεσμικό της πλαίσιο και εκεί παραπομπές, Ποιν.Χρον. 2012 σ. 173 επ.). Οι διατάξεις των παραπάνω άρθρων του ΚΠΔ, που ρυθμίζουν τη δικαστική συνδρομή με τη στενή έννοια του όρου για όλα τα εγκλήματα, εφαρμόζονται στις σχέσεις και δικαστικές συνεργασίες της Ελλάδας με κράτη με τα οποία δεν έχει συνάψει σύμβαση δικαστικής συνδρομής και στις περιπτώσεις που υφίσταται διεθνής σύμβαση δικαστικής συνδρομής στο μέτρο όμως που αυτή δεν περιέχει αντίθετη ρύθμιση. Σε Ευρωπαϊκό επίπεδο το δίκαιο της δικαστικής συνδρομής επί δεκαετίες προσδιορίζονταν πρωτίστως από την Ευρωπαϊκή Σύμβαση «περί αμοιβαίας δικαστικής συνδρομής επί ποινικών υποθέσεων», που κυρώθηκε στη χώρα μας με το ΝΔ. 4218/1961 με συμπλήρωση των ρυθμίσεών της και από τα άρθρα 48 επ. της Σύμβασης Εφαρμογής της Συμφωνίας Σένγκεν.

Κεντρική διάκριση-πυρήνας για την κατανόηση της συστηματικής λειτουργίας αυτής της διακρατικής συνεργασίας σε ανακριτικά ζητήματα που την αποκαλούμε δικαστική συνδρομή με τη στενή πλέον έννοια του όρου είναι : α) η διαδικασία κατά την οποία η χώρα μας είναι αυτή που ζητεί από δικαστικές αρχές άλλων κρατών τη διεξαγωγή ανακριτικών πράξεων και β) η αντίστροφη διαδικασία κατά την οποία αλλοδαπές δικαστικές αρχές ζητούν από τη χώρα μας να διενεργηθούν στην Ελλάδα ανακριτικές πράξεις, δηλαδή ζητούν από τη χώρα μας την παροχή δικαστικής συνδρομής.

II

Οι διαδικασίες αυτές μέχρι τις 20 Σεπτεμβρίου 2017 ρυθμιζόνταν αποκλειστικά και μόνον αντιστοίχως από τα άρθρα 457 και 458 ΚΠΔ σε συνδυασμό με τα άρθρα 3 και επόμενα της ανωτέρω Ευρωπαϊκής Σύμβασης. Όμως από τις 21 Σεπτεμβρίου 2017 ήδη ισχύει ο Ν. 4489/2017, περί της Ευρωπαϊκής Εντολής Έρευνας στις ποινικές υποθέσεις. Αυτός αποτελεί εναρμόνιση της ελληνικής νομοθεσίας με την Οδηγία 2014/41 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 3^{ης} Απριλίου 2014 και συνιστά ενσωμάτωση αυτής στην εθνική έννομη τάξη.

Ειδικότερα η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας μέσα στους κόλπους της Ευρωπαϊκής Ένωσης συνιστά ένα σύγχρονο θεσμικό πλαίσιο αμοιβαίας δικαστικής συνεργασίας στις ποινικές υποθέσεις, δηλαδή αποτελεί τη νέα διάσταση και μορφή της μέχρι τώρα γνωστής μας δικαστικής συνδρομής επί ποινικών υποθέσεων που ρυθμιζόνταν από τις διατάξεις που προαναφέρθηκαν.

Είναι λοιπόν η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας κατά την έννοια του άρθρου 2 του Ν. 4489/2017 δικαστική απόφαση ή απόφαση την οποία εκδίδει ή επικυρώνει δικαστική αρχή κράτους μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης - το οποίο σχηματικά αποκαλείται «κράτος έκδοσης»- που στόχο έχει την εκτέλεση ενός ή περισσοτέρων συγκεκριμένων ερευνητικών μέτρων σε άλλο κράτος-μέλος, το οποίο αντίστοιχα προσδιορίζεται ως «κράτος εκτέλεσης» για λήψη αποδεικτικών στοιχείων. Πρόκειται δηλαδή στην ουσία για εντολές ενέργειας ανακριτικών πράξεων με έντονο το στοιχείο της αμοιβαιότητας μεταξύ των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που διατυπώνονται πλέον με προκαθορισμένο από την ανωτέρω Οδηγία τύπο-φόρμα σύνταξής τους απ' το κράτος έκδοσης, όπως ήδη συμβαίνει και στο Ευρωπαϊκό Ένταλμα σύλληψης. Είναι μάλιστα μετά το τελευταίο, θα μπορούσε να πει κανείς, η επόμενη αντίστοιχη ενωσιακής ωριμότητας θεσμική μορφή δικαστικής συνεργασίας μεταξύ των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αυτή η εξέλιξη έγινε, διότι η διενέργεια ανακριτικών πράξεων, λ.χ. εξέταση μαρτύρων, άρση τραπεζικού απορρήτου, διεξαγωγή πραγματογνωμοσύνης, λήψη απολογίας κατηγορουμένου, από τις αρχές του ενός κράτους στο έδαφος του άλλου θα προσέκρουε στην αρχή της κυριαρχίας του τελευταίου. Με την Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας επιχειρείται, χωρίς να θίγεται η αρχή αυτή, μία ιδιότυπη και κατά πολύ πιο στενή συνεργασία των δικαστικών αρχών των

κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αυτή η συνεργασία σε ζητήματα ανακριτικής έρευνας επί ποινικών υποθέσεων για τη λήψη αποδεικτικών στοιχείων και με βάση την προβλεπόμενη στην Οδηγία και στο Ν. 4489/2017 δυνατότητα αλλά και υποχρέωση διαβούλευσης και συμφωνιών μεταξύ των δικαστικών αρχών των κρατών έκδοσης και εκτέλεσης της Ευρωπαϊκής Εντολής Έρευνας, ανοίγει ορίζοντες ανακριτικών ερευνών με τρόπους σαν να γίνονται μέσα στην ίδια χώρα.

Αυτές οι προβλεπόμενες διαβουλεύσεις και συμφωνίες μεταξύ των δικαστικών αρχών του κράτους έκδοσης και του κράτους εκτέλεσης, όπως λ.χ. στην περίπτωση του άρθρ. 30 § 2 του ως άνω Νόμου, μπορούν να αφορούν στις λεπτομέρειες και στα επί μέρους ζητήματα εκτέλεσης της Ευρωπαϊκής Εντολής Έρευνας.

Έτσι κεντρική φιλοσοφία της τελευταίας και των διατάξεων του παραπάνω Νόμου, που την ενσωμάτωσε ως θεσμό έρευνας στην εθνική έννομη τάξη της χώρας μας, είναι η ευελιξία και η ταχύτητα των ερευνών για άντληση αποδεικτικών στοιχείων, η ζωντανή απ' ευθείας επικοινωνία των δικαστικών αρχών των κρατών-μελών και η δυνατότητά τους για άμεση επίλυση ζητημάτων έρευνας μέσω διαβούλευσής τους και συμφωνιών μεταξύ τους με ευχέρειες άμεσης προφορικής συνεννόησης και αλληλοενημέρωσης για την πορεία και εκτέλεση των εντολών έρευνας.

Επιχειρώντας τώρα να προσεγγίσουμε την ακτινογραφία του νέου Νόμου 4489/2017 και τον τρόπο λειτουργίας του θεσμού της Ευρωπαϊκής Εντολής Έρευνας, από πλευράς συστηματικής κατάταξης των σχετικών ζητημάτων αναδεικνύονται κατά λογική αλληλουχία δύο ενότητες: η πρώτη όταν η δικαστική αρχή της χώρας μας, που εδώ αποτελεί κράτος έκδοσης, εκδίδει ή επικυρώνει Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας με την προεκτεθείσα έννοια του άρθρου 2 § 1 Ν. 4489/2017 και η δεύτερη όταν η δικαστική αρχή της χώρας μας, που αντίστοιχα εδώ αποτελεί κράτος εκτέλεσης, αναγνωρίζει και εκτελεί την Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας στην Ελλάδα.

III

Εισερχόμενοι τώρα στην πρώτη απ' τις δύο αυτές ενότητες, το κεντρικής σημασίας άρθρο 6 του Νόμου που προαναφέραμε προσδιορίζει ποιες είναι οι αρμόδιες αρχές στη χώρα μας για την έκδοση ή την επικύρωση της Ευρωπαϊκής Εντολής Έρευνας. Αυτή στη συνέχεια θα διαβιβασθεί από την Ελληνική αρχή έκδοσης στην αρμόδια αρχή του κράτους εκτέλεσης, για την συγκέντρωση αποδεικτικών στοιχείων. Σύμφωνα λοιπόν με το άρθρο αυτό αρμόδια αρχή για την έκδοση της Ευρωπαϊκής Εντολής Έρευνας από την Ελλάδα είναι: α) ο δικαστής, το δικαστήριο, ο ανακριτής και ο εισαγγελέας με αρμοδιότητα στη συγκεκριμένη υπόθεση και β) κάθε άλλη αρμόδια αρχή, η οποία στη συγκεκριμένη υπόθεση ενεργεί ως ανακριτική αρχή σε ορισμένη ποινική διαδικασία, υπό τον όρο ότι η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας, που εκδίδεται από αυτή, επικυρώνεται από τον αρμόδιο εισαγγελέα, ο οποίος την επικυρώνει, αφού ερευνηθεί την τήρηση των προϋποθέσεων του νόμου.

Από τις διατάξεις αυτές συνάγεται ότι στην έννοια των δικαστικών αρχών αρχών με αρμοδιότητα έκδοσης τέτοιας

Εντολής Έρευνας στην Ελλάδα υπάγονται α) τα ποινικά δικαστήρια μέσω της αναβολής για κρείσσονες αποδείξεις, β) οι ανακριτές, γ) οι εισαγγελείς και δ) οι γενικοί ανακριτικοί υπάλληλοι του άρθρ. 33 § 1 περ. α' ΚΠΔ δηλαδή μόνον οι πταισματοδίκες και ειρηνοδίκες που είναι δικαστικοί λειτουργοί, όχι όμως και οι λοιποί, που δεν έχουν την ιδιότητα του δικαστή, όπως οι αστυνομικοί και οι ειδικοί ανακριτικοί υπάλληλοι του άρθρ. 34 ΚΠΔ. Όταν στους τελευταίους μη δικαστικούς λειτουργούς- γενικούς ανακριτικούς υπαλλήλους, αλλά και στους λοιπούς ειδικούς ανακριτικούς υπαλλήλους του άρθρου 34 ΚΠΔ προκύψουν οι κατά νόμο προϋποθέσεις έκδοσης Ευρωπαϊκής Εντολής Έρευνας στα πλαίσια άσκησης των ανακριτικών τους καθηκόντων σε συγκεκριμένη υπόθεση στην ποινική προδικασία, αυτοί έχουν αρμοδιότητα να εκδώσουν την Εντολή Έρευνας υπό την προϋπόθεση ότι αυτή θα επικυρωθεί από τον αρμόδιο εισαγγελέα. Αυτή η επικύρωση θα γίνει μετά από έρευνά του ότι τηρήθηκαν οι προϋποθέσεις του ως άνω Νόμου 4489/2017. Εδώ να σημειωθεί ότι ενόψει των διατάξεων των άρθρων 31 § 1 και 34 ΚΠΔ ως αρμόδιος για την επικύρωση αυτή εισαγγελέας νοείται ο εισαγγελέας πλημμελειοδικών.

Αξίζει παράλληλα να τονισθεί ότι σ' αυτή τη διαδικασία έκδοσης ή επικύρωσης της Ευρωπαϊκής Εντολής Έρευνας το νέο δικαίο εισάγει μία σημαντική καινοτομία, συνηγορούσα στην επιτάχυνσή της. Ειδικότερα οι ανωτέρω αρμόδιες αρχές έκδοσης και επικύρωσης πλέον ενεργούν με αυτονομία και αποκλειστικά δική τους αρμοδιότητα, χωρίς να εμπλέκεται σε κανένα στάδιο της διαδικασίας ο εισαγγελέας εφετών, όπως ίσχυε στο παρελθόν πριν τον ως άνω νέο νόμο. Έτσι, σύμφωνα με το άρθρο 9 αυτού, η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας διαβιβάζεται από την ελληνική αρχή έκδοσης απ' ευθείας στην αρμόδια αρχή του κράτους εκτέλεσης ή άλλως μέσω των σημείων επαφής του Ευρωπαϊκού Δικαστικού Δικτύου ή του Εθνικού μέλους της Eurojust. Είναι δε το Ευρωπαϊκό Δικαστικό Δίκτυο ειδικά στις ποινικές υποθέσεις ένας πολύ χρήσιμος δίαυλος επικοινωνίας για τις δικαστικές αρχές με διαθέσιμες πληροφορίες στην ιστοσελίδα του, όπως λ.χ. στοιχεία για την ανεύρεση της τοπικής αρμοδιότητας ξένων ανακριτικών αρχών. Το δίκτυο αυτό θεσπίστηκε το 1998 βάσει του άρθρου K3 παραγρ. 2 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση και από το αρμόδιο Συμβούλιο της. Σκοπός αυτού του Ευρωπαϊκού Δικτύου είναι η βελτίωση της δικαστικής συνεργασίας των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης ιδίως αναφορικά με την καταπολέμηση σοβαρών μορφών εγκληματικότητας, όπως είναι η τέλεση εγκλημάτων διαφθοράς με ειδική μάλιστα αναφορά στη δωροδοκία.

Έτσι σύμφωνα και με το άρθρο 9 § 3 του Ν. 4489/2017 εάν η αρμόδια αρχή του κράτους εκτέλεσης της Ευρωπαϊκής Εντολής Έρευνας, δηλαδή αυτή η αρχή που έχει την αρμοδιότητα να την εκτελέσει, είναι άγνωστη, η Ελληνική αρχή έκδοσης μπορεί, ιδίως μέσω των σημείων επαφής του Ευρωπαϊκού Δικαστικού Δικτύου ή του Εθνικού Μέλους της Eurojust να αναζητεί και να λαμβάνει κάθε απαραίτητη πληροφορία σχετικά με την αρμόδια αρχή εκτέλεσης. Σημεία επαφής του Ευρωπαϊκού Δικαστικού Δικτύου στη χώρα μας υπάρχουν 4 στην Αθήνα και ειδικότερα στο Τμήμα Δικαστικών Συνδρομών της Εισαγγελίας Εφετών Αθηνών, 2 στη Θεσσαλονίκη και στο αντίστοιχο Τμήμα Δικαστικών Συνδρομών της Εισαγγελίας Εφετών Θεσσαλονίκης και 3 στο Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Από τα 9 αυτά σημεία επαφής είναι δυνατόν να λαμβάνονται χρήσιμες πληροφορίες

σχετικά με την αρμόδια αρχή εκτέλεσης της Ευρωπαϊκής Εντολής Έρευνας. Από τα αντίστοιχα σημεία επαφής του Ευρωπαϊκού Δικαστικού Δικτύου άλλων Κρατών-Μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης μπορεί να λαμβάνονται χρήσιμες πληροφορίες και για τα εκάστοτε ισχύοντα στα Εθνικά Δίκαια αυτών των χωρών ή και για άλλα πρακτικά ζητήματα με απευθείας επικοινωνία.

Σύμφωνα λοιπόν με όσα προεκτέθηκαν έκδοση της Ευρωπαϊκής Εντολής Έρευνας από τις ανωτέρω αρμόδιες αρχές της χώρας μας με σκοπό την εκτέλεση συγκεκριμένων ερευνητικών μέτρων-ανακριτικών πράξεων σε άλλο κράτος-μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης για λήψη αποδεικτικών στοιχείων μπορεί να γίνει στα εξής στάδια της ποινικής διαδικασίας: α) Κατά την κύρια επ' ακροατηρίου διαδικασία, αναβάλλοντας το δικαστήριο την υπόθεση για κρείσσονες αποδείξεις, όταν το ζητούμενο αποδεικτικό στοιχείο, λ.χ. κίνηση τραπεζικού λογαριασμού, μπορεί να εντοπισθεί με συγκεκριμένη έρευνα σε άλλη χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που, όπως ήδη λέχθηκε, αποτελεί το κράτος εκτέλεσης. Την έκδοση εδώ της Ευρωπαϊκής Εντολής Έρευνας θα κάνει το ίδιο το δικαστήριο, που αποτελεί δικαστική αρχή έκδοσης στην Ελλάδα, σύμφωνα με το άρθρο 6 περ. α' Ν. 4489/2017, όπως ήδη αναφέρθηκε. Κατά την έκδοση αυτή τα ζητούμενα αποδεικτικά στοιχεία θα είναι ακριβώς αυτά, για την συγκέντρωση των οποίων το δικαστήριο ανέβαλε για κρείσσονες αποδείξεις. β) Κατά την κύρια ανάκριση. Κατ' αυτήν ο ανακριτής, που σύμφωνα με την ανωτέρω ίδια διάταξη συνιστά αρμόδια αρχή έκδοσης, θα προβεί ο ίδιος στην έκδοση της Ευρωπαϊκής Εντολής Έρευνας. γ) Κατά την προανάκριση μετά την άσκηση της ποινικής δίωξης. Κατ' αυτήν και όσο διαρκεί η διεξαγωγή της, εάν την διενεργεί πταισματοδίκης ή ειρηνοδίκης, αυτοί, ως δικαστές κατά την ίδια διάταξη, όπως ήδη λέχθηκε, έχουν πρωτογενή αρμοδιότητα έκδοσης Ευρωπαϊκής Εντολής Έρευνας, ενημερώνοντας παράλληλα και τον εισαγγελέα πλημμελειοδικών που παρήγγειλε την προανάκριση. Το τελευταίο ισχύει ενόψει των διατάξεων των άρθρων 31 § 1 περ. β και 243 § 1 ΚΠΔ. Αν όμως την προανάκριση την διενεργούν οι λοιποί ανακριτικοί υπάλληλοι των άρθρων 33 § 1 περ. γ' και 34 ΚΠΔ, που δεν έχουν ιδιότητα δικαστικού λειτουργού, αυτοί μπορούν να εκδώσουν Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας, υπό τον όρο, όπως ήδη σημειώθηκε, της επικύρωσής της από τον εισαγγελέα πλημμελειοδικών. Και τέλος, αν την τακτική προανάκριση διενεργεί ο εισαγγελέας πλημμελειοδικών αυτοπροσώπως ή στο στάδιο επεξεργασίας απ' αυτόν προανακριτικής δικογραφίας, ο εισαγγελέας πλημμελειοδικών, κατά το ανωτέρω άρθρο 6 περ. α' Ν. 4489/2017, εδώ αποτελεί αποκλειστικά αρμόδια αρχή για την έκδοση Ευρωπαϊκής Εντολής Έρευνας άνευ ουδεμίας άλλης επικυρώσεως. Η ρύθμιση αυτή συνάδει και με την κατ' άρθρο 88 του Συντάγματος ιδιότητά του ως δικαστικού λειτουργού. δ) Και τέλος ως προς το στάδιο διεξαγωγής της προκαταρκτικής εξέτασης πρέπει να επισημανθούν τα εξής: Είχα την τιμή στο 11ο Πανελλήνιο Συνέδριο της Ελληνικής Εταιρείας Ποινικού Δικαίου περί ποινικής προδικασίας που διεξήχθη τον Δεκέμβριο 2010 στην Αθήνα να παρουσιάσω εισήγηση με θέμα «Η σύγχρονη θεσμική μορφή της προκαταρκτικής εξέτασης μετά οχτάχρονη -τότε- εμπειρία εφαρμογής της» (βλ. Ποιν.Χρον. 2011 σ. 419 επ.). Συμπερασματικά στο Συνέδριο αυτό έγινε δεκτό ότι η προκαταρκτική εξέταση μετά τους Νόμους 3160/2003 και 3346/2005 σαφώς αναβαθμίστηκε θεσμικά σε μία, στην πραγματικότητα, ουσιαστική και σημαντική ανακριτική λειτουργία πριν την άσκηση ποινικής δίωξης, όπως κατοχυρώθηκε και στην πράξη (βλ. και Ν.Ανδρουλάκη Επιτάχυνση της προδικασίας

στην ποινική δίκη – με κάθε κόστος; Γενική εισήγηση στο ανωτέρω Συνέδριο, Ποιν.Χρον. 2011 σ. 161 επ.). Με αυτό το δεδομένο πρέπει να γίνει δεκτό ότι και κατά την προκαταρκτική εξέταση με τη σύγχρονη μορφή της μπορεί να εκδοθεί Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας. Υπέρ της άποψης αυτής πρόσθετο επιχείρημα είναι ότι από τις διατάξεις του υπό συζήτηση Νόμου 4489/2017 δεν προκύπτει ότι η άσκηση ποινικής δίωξης συνιστά προϋπόθεση για την έκδοση και διαβίβαση Ευρωπαϊκής Εντολής Έρευνας. Υπέρ της άποψης αυτής ότι και κατά την προκαταρκτική εξέταση εκδίδεται τέτοια εντολή έρευνας συνηγορεί και η διατύπωση του άρθρου 5 του ίδιου νόμου. Σύμφωνα μ' αυτήν «Η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας εκδίδεται στο πλαίσιο ποινικής διαδικασίας, που κινείται από δικαστική αρχή ή μπορεί να κινηθεί ενώπιόν της για αξιόποινη πράξη βάσει της νομοθεσίας του κράτους έκδοσης». Τέτοια νομοθεσία εδώ νοείται και αυτή που διέπει την προκαταρκτική εξέταση, πριν την κίνηση της ποινικής δίωξης. Άλλωστε γι' αυτό και σε ορισμένες διατάξεις του υπό συζήτηση νόμου γίνεται αναφορά σε ιδιότητα κάποιου ως κατηγορουμένου ή υπόπτου, αφού η τελευταία νοείται μόνον στην προκαταρκτική εξέταση ή και στην αστυνομική προανάκριση της ποινικής προδικασίας.

Στο επόμενο λογικά ερώτημα τι πρέπει να περιέχει η έγκυρη Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας απαντούν το άρθρ. 8 του Ν. 4489/2017 και το Παράρτημα Α' αυτού, στο οποίο το ίδιο άρθρο ρητά παραπέμπει. Έτσι η εντολή αυτή εκδίδεται σύμφωνα με το υπόδειγμα που περιέχει το Παράρτημα Α' του ίδιου Νόμου. Δηλαδή η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας εκδίδεται με ορισμένο τύπο φόρμας για τα Κράτη-Μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως τον καθόρισε η Οδηγία 2014/41 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 3ης Απριλίου 2014 και τον ενσωμάτωσε στην ελληνική έννομη τάξη ο ανωτέρω νόμος. Έτσι, μεταξύ άλλων, ουσιώδη στοιχεία που κατ' ελάχιστον πρέπει να περιλαμβάνει η Εντολή Έρευνας για την οποία γίνεται λόγος είναι: α) τα πλήρη στοιχεία της αρχής που εξέδωσε ή επικύρωσε την Εντολή, β) περιγραφή της αξιόποινης πράξης που αποτελεί αντικείμενο έρευνας, καθώς και παρουσίαση των σχετικών ποινικών διατάξεων που την τυποποιούν και παράλληλα συνοπτική έκθεση των αντίστοιχων πραγματικών περιστατικών, γ) σαφή περιγραφή και συγκεκριμένο προσδιορισμό των αιτούμενων ερευνητικών μέτρων που πρέπει να ληφθούν και των αποδεικτικών στοιχείων που πρέπει να συγκεντρωθούν.

IV

Στη συνέχεια ακολουθεί η δεύτερη ουσιώδης ενότητα της θεματικής, κατά την οποία η χώρα μας αποτελεί κράτος εκτέλεσης, και στην οποία περιέρχεται για υλοποίηση Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας άλλου κράτους της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Εδώ κεντρική αρμοδιότητα ασκεί ο εισαγγελέας εφετών.

Με το άρθρο 11 του ίδιου νόμου ο εισαγγελέας εφετών αποτελεί την αρμόδια δικαστική αρχή η οποία αναγνωρίζει την εγκυρότητα της Εντολής και παραγγέλει την εκτέλεσή της στην Ελλάδα. Συνακόλουθα αρμόδιος κατά τόπο είναι ο εισαγγελέας εφετών στη δικαστική περιφέρεια του οποίου πρόκειται να εκτελεστεί η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας και ο οποίος μεριμνά κατά περίπτωση για την εκτέλεσή της.

Ως προς τον τρόπο που θα γίνει αυτή η εκτέλεση, ο νέος νόμος και στην § 2 του άρθρου 11 παραπέμπει στο εσωτερικό εθνικό δικαίο της χώρας μας. Έτσι ρητά ορίζεται ότι η εκτέλεση της Εντολής θα γίνει «σαν να πρόκειται για ερευνητικό μέτρο, που διατάχθηκε από ελληνική αρμόδια αρχή».

Συνακόλουθα αν το επιλεγέν από την αρχή του κράτους έκδοσης ερευνητικό μέτρο δεν προβλέπεται στην εσωτερική νομοθεσία και δεν υπάρχει δυνατότητα επιλογής ενός άλλου, που θα είχε το ίδιο με το αιτούμενο μέτρο αποτέλεσμα, ο εισαγγελέας εφετών θα ενημερώσει κατ' άρθρ. 12 § 5 του ανωτέρω νόμου την αρχή έκδοσης ότι δεν κατέστη δυνατόν να παράσχει τη δικαστική συνδρομή που ζητήθηκε.

Περαιτέρω ο εισαγγελέας εφετών ως κατ' άρθρ. 88 του Συντάγματος δικαστικός λειτουργός και ως αρμόδια δικαστική αρχή για την αναγνώριση και εκτέλεση της Ευρωπαϊκής Εντολής Έρευνας στην Ελλάδα κρίνει δικαιοδοτικά και απορρίπτει την αναγνώριση ή την εκτέλεσή της στις περιπτώσεις του άρθρου 13 του ανωτέρω νόμου. Μεταξύ αυτών, με σεβασμό στην εθνική εσωτερική έννομη τάξη της χώρας μας, εδώ ως κράτους εκτέλεσης, περιλαμβάνονται και οι εξής περιπτώσεις απόρριψης: 1) όταν η εκτέλεση της εν λόγω εντολής θα έβλαπτε ουσιώδη συμφέροντα εθνικής ασφάλειας της χώρας ή 2) όταν η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας εκδόθηκε στα πλαίσια ποινικής διαδικασίας και το αιτούμενο ερευνητικό μέτρο δεν επιτρέπεται σε παρόμοια υπόθεση στη χώρα μας με βάση την εθνική νομοθεσία (πρβλ. Γ.Τριανταφύλλου Διεθνής δικαστική συνδρομή στην ποινική απόδειξη 2009, σ. 132) ή 3) όταν προσκρούει στην αρχή *Ne bis in idem*, δηλαδή όταν η αρχή του κράτους έκδοσης ζητεί ερευνητικό μέτρο για αξιόποινη πράξη, ως προς την οποία συντρέχουν οι προϋποθέσεις δεδουλευμένου ή εκκρεμοδικίας, ή 4) υφίστανται σοβαροί λόγοι να θεωρηθεί ότι η εκτέλεση του ερευνητικού μέτρου που αναφέρεται στην Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας θα ήταν ασύμβατη με τις υποχρεώσεις της Ελλάδας σύμφωνα με το άρθρο 6 ΣΕΕ και το Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων.

Ειδικότερα στο σημείο αυτό πρέπει να γίνει η εξής επισήμανση. Κατά το ανωτέρω άρθρο 13 § 1 περ. ε' και ζ' του Ν. 4489/2017 ο εισαγγελέας εφετών απορρίπτει την αναγνώριση ή την εκτέλεση της Ευρωπαϊκής Εντολής Έρευνας και όταν αυτή αφορά σε πράξη που δεν συνιστά έγκλημα κατά την εσωτερική νομοθεσία. Εξαιρέση αυτής της ρύθμισης αναφέρεται στην περίπτωση που η αρχή έκδοσης αναφέρει στην Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας ότι πρόκειται για έγκλημα του ενσωματωμένου στο Νόμο παραρτήματος Δ. Σ' αυτό περιλαμβάνονται ορισμένα σοβαρά και ιδιαίτερης απαξίας εγκλήματα μεταξύ των οποίων λ.χ. είναι η εγκληματική οργάνωση, η τρομοκρατία, η διακίνηση ναρκωτικών, η υπεξαίρεση, η ανθρωποκτονία με πρόθεση κ.α. Πρόσθετη σωρευτικά προϋπόθεση είναι κατά την

νομοθεσία του κράτους έκδοσης να απειλείται για τα εγκλήματα του καταλόγου στερητική της ελευθερίας ποινή, της οποίας το ανώτατο όριο να είναι από 3 έτη και πάνω (άρθρ. 13 παρ. 1 περ. ζ' Ν. 4489/2017). Στις περιπτώσεις αυτές η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας εκτελείται.

Τέλος ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει και το γεγονός ότι και για τις δύο διαδικασίες έκδοσης και εκτέλεσης της Ευρωπαϊκής Εντολής Έρευνας η οδηγία της Ευρωπαϊκής Ένωσης και ο Νόμος 4489/2017 στο άρθρο 2 § 3 αυτού κάνουν ρητή αναφορά στην υποχρέωση των αρχών έκδοσης, διαβίβασης και εκτέλεσης της Εντολής για πλήρη διασφάλιση και σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων υπεράσπισης όσων υπόκεινται σε ποινικές διαδικασίες.

Εδώ πρέπει να σημειωθεί ότι, όπως ελέχθη και αρχικά, και σύμφωνα και με το άρθρο 2 § 1 Ν. 4489/2017 η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας αφορά σε ερευνητικά μέτρα ή άλλως σε ανακριτικές πράξεις με σκοπό τη λήψη και συγκέντρωση αποδεικτικών στοιχείων. Γι' αυτό και στο Ν. 4489/2017 δεν ρυθμίζονται θέματα σχετικά με τη διαβίβαση από το ένα Κράτος της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο άλλο ποινικών δικογράφων προς επίδοση. Έτσι οι επιδόσεις κλήσεων προς κατηγορούμενο ή μάρτυρα ή πραγματογνώμονα καθώς και οι επιδόσεις βουλευμάτων και ποινικών αποφάσεων που αποστέλλονται για το σκοπό αυτό από το ένα Κράτος-Μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε άλλο όπου πρέπει να γίνει η επίδοση, ρυθμίζονται από τα άρθρα 7 έως και 12 της αναφερθείσης παραπάνω Ευρωπαϊκής Σύμβασης περί αμοιβαίας δικαστικής συνδρομής επί ποινικών υποθέσεων.

Τέλος αξίζει να εξαρθεί το γεγονός ότι οι έννομες τάξεις των Χωρών-Μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης σταδιακά υιοθέτησαν το νέο θεσμό της Ευρωπαϊκής Εντολής Έρευνας σε σχετικά σύντομους χρόνους με συνέπεια την εναρμόνιση των μεταξύ τους δικαστικών συνεργασιών σε ζητήματα ανακριτικής έρευνας. Χαρακτηριστικό αυτής της επισήμανσης είναι το γεγονός ότι τέτοια εποχή πέρυσι, δηλαδή τον Νοέμβριο 2017, 11 Κράτη-Μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν είχαν ενσωματώσει στην Εθνική τους Νομοθεσία την προαναφερθείσα οδηγία 2014/41 της 3ης Απριλίου 2014 για την Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας σε ποινικές υποθέσεις. Σήμερα, ένα χρόνο μετά, η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας, ως θεσμική μορφή διακρατικής συνεργασίας στην ανακριτική διερεύνηση των αποδεικτικών στοιχείων, αποτελεί νόμο και εσωτερικό δικαιο όλων των Κρατών-Μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, πλην βέβαια της Δανίας και της Ιρλανδίας που είχαν δηλώσει *Opt*

Out, ότι δηλαδή δεν την αποδέχονται. Προς αυτές τις δύο χώρες, όταν ανακύψει αίτημα δικαστικής συνδρομής με κράτος έκδοσης την Ελλάδα, δηλαδή όταν, σύμφωνα με όσα είπαμε, οι αρχές της χώρας μας ζητούν δικαστική συνδρομή από ανακριτικές αρχές της Δανίας ή της Ιρλανδίας, το αίτημα αυτό κατά την ορθότερη άποψη θα διατυπωθεί από τις αρμόδιες Ελληνικές αρχές με την μορφή και τον τύπο της Ευρωπαϊκής Εντολής Έρευνας. Και τούτο διότι η τελευταία αποτελεί, όπως είπαμε, από τις 21-9-2017 εσωτερικό-εθνικό μας δικαιο με το Ν. 4489/2017. Αυτό είναι ανεξάρτητο απ' το γεγονός ότι οι αρχές των δύο αυτών χωρών θα εκτελέσουν το ελληνικό αίτημα και θα αποστείλουν στη Χώρα μας τα αιτούμενα στοιχεία κατά τα ισχύοντα στο δικό τους εσωτερικό δικαιο.

V

Καταλήγοντας, ορθότερο είναι να δεχθούμε ότι ο νέος θεσμός της Ευρωπαϊκής Εντολής Έρευνας κατέδειξε ότι μπορούν σήμερα να ξεπεραστούν κάποιοι προβληματισμοί χάριν της ταχύτερης και αποδοτικότερης διακρατικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις εντός των κόλπων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αυτό τώρα πλέον είναι πιο επιτακτικό όσο ποτέ άλλοτε, αφού τα εγκλήματα και ιδίως το οργανωμένο έγκλημα και η διαφθορά παίρνουν με συνεχή δυναμική ανάπτυξης διεθνείς διαστάσεις. Γι' αυτό ευχής έργον είναι να εμπεδωθεί σταδιακά και μέσω των εκάστοτε εφαρμογών η πλήρης υλοποίηση του νέου αυτού θεσμού της Ευρωπαϊκής Εντολής Έρευνας ως μιας ελέκτικης δικαστικής ανακριτικής συνεργασίας μεταξύ των Κρατών-Μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης με παράλληλη προοδευτικά ελαχιστοποίηση των τυχόν επί μέρους τεχνικής φύσεως πρακτικών δυσχερειών εφαρμογής. Ελαχιστοποίηση η οποία μπορεί να επιτυγχάνεται αξιοποιώντας κατά περίπτωση τις, όπως λέχθηκε, θεσμοθετηθείσες με τον υπό συζήτηση Νόμο 4489/2017 διαβουλεύσεις και συμφωνίες μεταξύ των συνεργαζομένων σ' αυτό το πλαίσιο δικαστικών αρχών διαφορετικών Κρατών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Το άρθρο 365 ΚΠΔ και η ελληνική νομολογία εν όψει της 15.12.2011 αποφάσεως της Ευρείας Συνθέσεως του ΕΔΔΑ* Νικόλαος Δεληδήμος Αντεισαγγελέας Εφετών

Νικολάου Δεληδήμου, Αντεισαγγελέα Εφετών

* Η παρούσα μελέτη έχει δημοσιευθεί στο Νομικό Βήμα, τόμος 64ος, σελ. 414 επ.

Η απόφαση της Ευρείας Συνθέσεως του ΕΔΔΑ της 15.12.2011 στις υποθέσεις ΑΙ Kawaha και Tahery κατά Ηνωμένου Βασιλείου, πέραν της κεφαλαιώδους σημασίας της, υπήρξε το αποτέλεσμα της διαρκούς αναζήτησης από το δικαστήριο αυτό τρόπων συγκερασμού των θεμελιωδών αρχών της δίκαιης δίκης και της αναζήτησης της ουσιαστικής αλήθειας [1].

Ανάλογη προσπάθεια εκδηλώνεται και σε εμάς, ιδίως από τη λεγόμενη θεωρία, που αρκούντως προβληματίζεται με το ζήτημα της συμβατής προς την ΕΣΔΑ (άρθρο 6 § 3) εφαρμογής του άρθρου 365 ΚΠΔ [2].

Παράλληλοι είναι και οι προβληματισμοί της νομολογίας των Δικαστηρίων μας, αν και με λιγότερο εμφαντικό τρόπο, στη διαδρομή της από την πλήρη επιτρεπτότητα της ανάγνωσης στο ακροατήριο προανακριτικών καταθέσεων απολειπομένων κατά την εκδίκαση κάποιας υποθέσεως μαρτύρων, ανεξαρτήτως του ανέφικτου ή μη της παρουσίας τους στη δίκη [3], έως την αναγωγή της θέλησης του κατηγορουμένου, είτε ενάντια είτε σύμφωνης σε αυτή, σε αποκλειστικό, συχνότατα, κριτήριο για την αποδεικτική αξιοποίησή τους [4].

Αποτελεσματικότερο έναυσμα για να επέλθει και σε εμάς κάποιας μορφής επαναπροσδιορισμός της στάσης των Δικαστηρίων, κυρίως της ουσίας, που κατά κανόνα αρκούνται άνευ ετέρου τινός σε τούτη την εναντίωση προκειμένου να μην προβούν σε

ανάγνωση προανακριτικών καταθέσεων [5], δεν θα μπορούσε να υπάρξει από αυτήν ακριβώς την απόφαση της Ευρείας Συνθέσεως του ΕΔΔΑ, όπου οδηγήθηκε η υπόθεση των διδύμων προσφυγών ΑΙ Kawaha και Tahery κατά Ηνωμένου Βασιλείου, ύστερα από προσφυγή του τελευταίου εναντίον της από 20.1.2009 απόφασης του ΕΔΔΑ, που έκρινε ότι το αγγλικό δικαιο δεν διαθέτει θεσμούς υποκαταστατικούς της ελλείπουσας αντιπαράθεσης μεταξύ κατηγορουμένου και μαρτύρων. Ήδη, με την απόφαση της Ευρείας Συνθέσεως κρίθηκε ότι είναι δυνατόν οι προβλεπόμενες από το Εθνικό Δικαιο εναλλακτικές ρυθμίσεις, που σχετικοποιούν την απολυτότητα του υπερασπιστικού δικαιώματος του κατηγορουμένου, να συμβαδίσουν με το άρθρο 6 § 3 της ΕΣΔΑ [6].

ΜΕΛΕΤΗ

Τι είναι νομικός πολιτισμός

Ηλία Δαγκλή, Αντεισαγγελέα Πρωτοδικών

Το τελευταίο καιρό στο δημόσιο λόγο γίνεται συχνή αναφορά στην έννοια του νομικού πολιτισμού. Είναι πολύ σύνηθες να ακούγεται από στελέχη της πολιτικής εξουσίας ή στελέχη της δημόσιας διοίκησης ή από δημοσιογράφους σε διάφορες δημόσιες συζητήσεις η λέξη “νομικός πολιτισμός”, είτε για να καταδειχτεί από τη μεριά του ομιλούντος η καταφανής διαφοροποίηση του σε μία σχολιαζόμενη κίνηση ή ενέργεια την οποία επιδιώκει να αποδομήσει συγκρίνοντας την με το νομικό πολιτισμό της χώρας του είτε για να εξάρει ένα γεγονός ή μία ενέργεια είτε για να εκφράσει την αντίθεση ή δυσαρέσκεια του σε ένα συμβάν ή αποτέλεσμα το οποίο κατά τη γνώμη του είναι τόσο

απεχθές και κατακριτέο καθόσον βρίσκεται σε ευθεία αντίθεση με τις αρχές και τις αξίες του νομικού πολιτισμού της χώρας του.

Τι σημαίνει ωστόσο στη πραγματικότητα ο όρος “νομικός πολιτισμός”; Ποια είναι η πραγματική του έννοια και τι ακριβώς αντιπροσωπεύει; Σε τι συνίσταται ο νομικός πολιτισμός μίας χώρας και πως αυτός γίνεται κατανοητός από τους κοινωνούς μίας κοινότητας; Τα ερωτήματα αυτά αποτέλεσαν την αφορμή για τη παρούσα μελέτη η οποία αποπειράται να αποσαφηνίσει τα στοιχεία της έννοιας του νομικού πολιτισμού και να καταδείξει τυχόν ομοιότητες ή διαφορές μεταξύ των διαφόρων ορισμών της έννοιας του νομικού πολιτισμού όπως ευρέως

χρησιμοποιούνται. Τα ερωτήματα θα προσπαθήσουμε να αντιμετωπίσουμε εκκινώντας από την βασική διαπίστωση ότι ο ανωτέρω ορισμός απαντάται στα πλαίσια διαλόγου παντελώς διαφορετικών μεταξύ τους επιστημονικών κατευθύνσεων και στο πεδίο γενικών και ειδικών συζητήσεων με αλλοίο θεωρητικό προσανατολισμό. Αυτή αποτελεί και τη βασική επιφύλαξη της ανάλυσης που θα ακολουθήσει η οποία θα αποπειραθεί να καταδείξει το ίδιο εννοιολογικό περιεχόμενο του όρου που συναντάται κάθε φορά, σε συνάρτηση με τον ιδεολογικό φορτίο της συνδιάλλαξης στην οποία εξασκείται.

Α. Έννοια του όρου “πολιτισμός”

Εκινώντας την προσπάθεια να αποκρυπτογραφήσουμε την αληθή έννοια του όρου “νομικός πολιτισμός” σκόπιμο ίσως θα ήταν να καταγράψουμε εξ αρχής το ιδεολογικό πρόσημο του όρου “πολιτισμός”¹. Ο τελευταίος αυτός ορισμός χρησιμοποιείται σε αντιδιαστολή και άλλοτε ως σύμφυρμα του όρου “κουλτούρα”. Στη νεότερη Ελλάδα τη λέξη πολιτισμός μετέφρασε και χρησιμοποίησε από τη αγγλική λέξη “civilisation”² ο Αδαμάντιος Κοραΐς (1748-1833) ταυτίζοντάς την με τα ανώτερα προϊόντα του τρόπου ζωής μιας κοινότητας, προϊόντα που έχουν να κάνουν με την υψηλή τέχνη, τη φιλοσοφία και τις επιστήμες. Τον 16^ο αιώνα η έννοια του πολιτισμού διερευνήθηκε από τον ιστορικό Febvre (Lucien Febvre, 1878-1956) και αποδόθηκε ως η αρετή της διακριτικότητας, της ειλικρίνειας και της ευγένειας. Με την ευρεία έννοια, ο πολιτισμός δεν είναι παρά το σύνολο της καθημερινής ζωής, η ποιότητά της, οι συνθήκες του περιβάλλοντος, της εργασίας, η αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου κτλ. Παρατηρούμε πως ο όρος «πολιτισμός», αν και χρησιμοποιείται ευρύτατα, δεν έχει σαφές και ξεκάθαρο περιεχόμενο, είναι πολυδιάστατη και προσαρμοσμένη μέσα στην ιστορία του ανθρώπου. Είναι επιδεκτικός πλήθους ερμηνειών, δεδομένου του εύρους του πεδίου των στοιχείων-συνιστωσών που καλύπτουν το εννοιολογικό του πλαίσιο. Αναφέρεται τις περισσότερες φορές «στο σύνολο των υλικών και πνευματικών αξιών και επιτευγμάτων που κληροδοτούνται από γενιά σε γενιά στο πέρασμα των χρόνων διαμορφώνοντας μια κοινή μνήμη-εικόνα για ένα σύνολο ατόμων και δημιουργώντας κατ’ επέκταση το αίσθημα μιας κοινής αφετηρίας, κοινών αναφορών και βιωμάτων, παραπέμποντας σε μια πορεία σταθερής προόδου, κοινωνικής και οικονομικής».³ Υπό αυτήν την έννοια ο πολιτισμός είναι ένα σημαντικό βίωμα με πολλές συνιστώσες που καλύπτει τις συλλογικές ανθρώπινες συμπεριφορές και λειτουργεί σαν μέρος της συλλογικής μνήμης των κοινωνικών ομάδων. Χαρακτηρίζεται από πολυσημία και αποτελεί φορέα μιας πλούσιας εξηγητικής διάστασης, καθώς συνδέεται με τις έννοιες της παιδείας, της επιμόρφωσης, της επικοινωνίας, της ψυχαγωγίας και γενικότερα της πνευματικής και ψυχικής αναβάθμισης, της κοινωνικής συμμετοχής και της τεχνολογικής ανάπτυξης.⁴

Από την άλλη πλευρά η έννοια της κουλτούρας⁵, αντιδιατελλόμενη από την έννοια του πολιτισμού παρουσιάζεται ως γενικό υποσύνολο του τελευταίου αποδίδοντας τμήμα των χαρακτηριστικών που εμπεριέχονται στη πρώτη⁷. Η πρώτη χρήση τους εντοπίζεται στη Δ. Ευρώπη κατά τα τέλη του 18^{ου} αιώνα και την καθιέρωσή τους τον 19^ο αιώνα, κατά την εποχή που αποκαλείται συνήθως νεότεροι χρόνοι ή νεωτερικότητα. Οι δύο αυτές λέξεις σε σύντομο χρονικό διάστημα απέκτησαν τόσο πολλές και διαφορετικές σημασίες, όσο και παρεξηγήσεις σχετικά με τον ορισμό τους.

Ουσιαστικά αναδείχθηκαν σε βασικούς όρους όλων των ανθρωπιστικών και κοινωνικών επιστημών, από τη φιλοσοφία και την αρχαιολογία, έως την ιστορία, την κοινωνιολογία και την εθνολογία. Ωστόσο, ακόμα και στο πλαίσιο της επιστημονικής χρήσης τους, φαίνεται πως δεν υπάρχει συμφωνία σε ό,τι αφορά στο νόημά τους⁸.

Σύμφωνα με τη λειτουργιστική κοινωνιολογική προσέγγιση, που βασίστηκε πάνω σε σχετικιστικές θέσεις του Ντιρκάιμ (Durkheim) και του Μος (Mauss), κάθε λαός έχει τον πολιτισμό του ανεξαρτήτως φυλής⁹. Σύμφωνα δε με τη δομιστική προσέγγιση που εξέφρασε πρώτος ο Λεβί Στρως υφίσταται ένας υπερκείμενος πολιτισμός, οφειλόμενος στην κοινή καταγωγή των ανθρώπων που περιλαμβάνει τις επιμέρους εκφράσεις του, όπως αυτές διαμορφώνονται από τις κοινωνικές συνθήκες. Από την άλλη πλευρά ο Γ. Μπαμπινιώτης, με τον όρο «Πολιτισμός» αναφέρεται στα εκλεπτυσμένα ήθη και στην και στην πνευματική ανάπτυξη, στη συμπεριφορά, στις σχέσεις μεταξύ των ανθρώπων, στην αισθητική έκφραση και στον τρόπο ζωής ενός κοινωνικού συνόλου¹⁰, ενώ ο Βρετανός Εθνολόγος Έντουαρντ Μπάρνερ Τάιλορ (Edward Burnet Tylor) στην εισαγωγή του βιβλίου του «ο Πρωτόγονος Πολιτισμός» εισήγαγε την καινοτόμο άποψη ότι ο πολιτισμός αποτελεί έκφραση της ζωής του ανθρώπου και «σύνθετο σύνολο που περιλαμβάνει τη γνώση, την πίστη, την τέχνη, το νόμο, τα ήθη και τα έθιμα και άλλες δεξιότητες που απέκτησε ο άνθρωπος ως μέλος μιας κοινωνικής ομάδας. Ο Φραντς Μποάτς (Franz Boas), υποστηρίζοντας τη θέση του Τάιλορ περί μη φυλετικής αναγωγής των πολιτισμικών όρων, προχώρησε τη συλλογιστική του ένα βήμα πιο πέρα και αντιτέθηκε στη θεώρηση του πολιτισμού ως αξιολογήσιμου μεγέθους με κοινώς αποδεκτά κριτήρια. Σύμφωνα δε με τους Κ. Μαρξ και Φ. Έγκελς, ο όρος πολιτισμός αποδίδεται με τον ελληνικό όρο «υπερδομή» ή «εποικοδόμημα», και χαρακτηρίζει τη χρονική περίοδο κατά την οποία ο άνθρωπος γίνεται κύριος της γνώσης, της απώτερης (δευτερογενούς) επεξεργασίας των φυσικών προϊόντων, της βιοτεχνίας και της τέχνης. Τα προηγούμενα στάδια της χρονικής αυτής περιόδου χαρακτηρίζονται ως «άγρια κατάσταση» και «βαρβαρισμός» (Δωρης 1981, 33-34).

Ένας κοινός τόπος που θα μπορούσε ενδεχομένως να συναχθεί από το σύνολο των διαφορετικών ερμηνειών περί της έννοιας του όρου “πολιτισμός” είναι ότι τις περισσότερες φορές αυτός αναφέρεται και αποδίδει το σύνθετο εκείνο σύνολο των ανθρώπινων επιτευγμάτων τα οποία χαρακτηρίζουν κατά τόπο και χρόνο τις διάφορες κοινωνίες. Περαιτέρω ο ορισμός αυτός μπορεί να διακριθεί επίσης στον α) «υλικό πολιτισμό» που περιλαμβάνει τα υποσύνολα επιστήμη, τεχνολογία κτλ. και β) «πνευματικό πολιτισμό» (culture), που

περιλαμβάνει τα υποσύνολα τέχνη, θρησκεία, παιδεία, δίκαιο, φιλοσοφία κτλ. Υπό την ανωτέρω διάκριση μπορεί να υποστηριχθεί ότι η έννοια του πολιτισμού χαρακτηρίζει και χαρακτηρίζεται, για κάθε χώρα, από οποιοδήποτε παγκόσμια αναγνωρισμένο υλικό και υπαρκτό τεχνητό ή φυσικό δημιούργημα¹¹. Ο πολιτισμός ως πολιτιστικό σύνολο διαχωρίζεται συχνά σε μεγάλα σύνολα όπως αυτά του ασιατικού, του ευρωπαϊκού ή του αμερικάνικου πολιτισμού, σύνολα τα οποία με τη σειρά τους διαχωρίζονται σε υποσύνολα, όπως ελληνικός, κέλτικος πολιτισμός κτλ. Η παραπάνω διάκριση σχετίζεται με τον εθνοκεντρικό χαρακτήρα του πολιτισμού, ενώ μια άλλη διάκριση με κριτήριο τα εξελικτικά στάδια του πολιτισμού, διαχωρίζει αυτόν σε παλαιολιθικό, νεολιθικό, αρχαίο, μεσαιωνικό κτλ.¹²

Προσπαθώντας να παρακάμψουμε τις τεχνοκρατικές και ιστορικές προσεγγίσεις της ερμηνείας του όρου “πολιτισμός” που αναγκαστικά θα μας κατεύθυναν σε μία πιο τυπολογική αξιολόγηση θα μπορούσαμε αντιμετωπίζοντας με φιλοσοφική διάθεση το πρόβλημα να ορίζαμε τον πολιτισμό ως αυτό που παράχθηκε από τον άνθρωπο διαχρονικά και καθ’ έκαστο τόπο και αφορά σε όλους τους τομείς υλικής και διανοητικής δραστηριότητας αλλά και της ενδιάθετης προς αυτά κατάστασης και των παραγόντων που σχετίζονται με τη δημιουργία εφόσον ενέχουν και προυποθέτουν την ανθρώπινη αξιολόγηση. Ένας τέτοιος ορισμός παρότι εμφανίζεται ιδιαίτερα γενικευτικός και αόριστος ωστόσο δύναται να συμπεριλάβει στους εννοιολογικούς του κόλπους την αιτία και τον απότοκο κάθε ανθρώπινης ενέργειας και αξίας συμπεριλαμβανόμενων όλων των συναφών θεωρητικών, πνευματικών και ενδιάθετων καταστάσεων-αρκεί καθ’ ένας από αυτούς να είναι κατανοητός και σαφής- που ορίζουν την ανθρώπινη ύπαρξη και δημιουργία. Οι περαιτέρω διακρίσεις της γενικής έννοιας του πολιτισμού σε υλικό ή πνευματικό, εθνικό ή υπερεθνικό ή αυτές που σχετίζονται με ποικίλα χρονικά ή ιστορικά κριτήρια έχουν συστηματική αξία για τη ταξινόμηση και ανάλυση τους σε θεωρητικό επίπεδο και πρακτική αξία όταν αφορούν στον σκοπό για τον οποίο προορίζεται η χρήση τους.

¹ Ετυμολογικά ο όρος προέρχεται από την αρχαία ελληνική λέξη «πόλις» από όπου πηγαίνει η λέξη «πολίτης»

² Ο σχετικός γαλλικός όρος είναι «civilisation», και ο γερμανικός «zivilisation».

³ Μπιτσάνη Ευ, Πολιτισμική διαχείριση και περιφερειακή ανάπτυξη. Σχεδιασμός πολιτιστικής πολιτικής και πολιτιστικού προϊόντος. Εκδόσεις Διόνικος, Αθήνα 2004, σελ. 29

⁴ Badie B., Κουλτούρα και Πολιτική, Πατάκης, Αθήνα, 1995, σελ. 109

⁵ «culture» στα γαλλικά, «cultura» στα αγγλικά, «kultur» στα γερμανικά

⁶ Ο όρος «culture» αποδίδεται συνήθως με τη λέξη «κουλτούρα», χωρίς ωστόσο να λείπουν οι περιπτώσεις μετάφρασης του όρου και ως «πολιτισμός», γεγονός που συνεπάγεται συγχύσεις εννοιολογικού τύπου και προβλήματα αποσαφήνισης και διατυπώσεων.

⁷ Υπό την έννοια αυτή στον όρο πολιτισμό συμπεριλαμβάνονται οι

διάφορες κουλτούρες. Ο Lévi-Strauss μιλάει για έναν ενιαίο πολιτισμό (civilisation) ο οποίος απαρτίζεται από διάφορες κουλτούρες (cultures). Έτσι ο όρος πολιτισμός (civilisation) κρατάει μία υπερεθνική έννοια, ενώ ο όρος κουλτούρα (culture) χρησιμοποιείται κυρίως σε (ενδο)κοινωνικό επίπεδο και μπορεί να αναφέρεται σε μία ομάδα ή μια κατηγορία.

⁸ Είναι χαρακτηριστικό ότι το 1952 οι εθνολόγοι Άλφρεντ Κρέμπερ (Alfred Kroeber) και Κλάιντ Κλάκχον (Clyde Kluckhohn) κατέγραψαν 164 διαφορετικούς ορισμούς της κουλτούρας, και έκτοτε ο αριθμός αυτός αυξήθηκε. Τούτη η εννοιολογική διάσταση είναι εντονότερη στην Ελλάδα καθώς η λέξη «κουλτούρα» είναι γλωσσικό δάνειο το οποίο στερείται παραγώγων στην ελληνική γλώσσα.

⁹ Η ιδέα αυτή βρήκε τον κυριότερο εκφραστή της στον Μπρόνισλαβ Μαλινόβσκι, που ενώ εισήγαγε ενδιαφέρουσες ιδέες, δεν κατόρθωσε

να σχηματίσει ένα επαρκές θεωρητικό πλαίσιο για τον πολιτισμό.

¹⁰ Γ. Μπαμπινιώτης, Ετυμολογικό λεξικό της νέας ελληνικής γλώσσας, Κέντρο Λεξικολογίας, 2009, σελ. 1132

¹¹ Αγραφιώτης Δ. Πολιτιστικές Ασυνέχειες, Ύψιλον, Αθήνα, 1967.

¹² Μπιτσάνη Ευ, ο.π. σελ. 30

B. Έννοια του όρου “νομικός πολιτισμός”

Η ερμηνευτική απόδοση της έννοιας του νομικού πολιτισμού θα μπορούσε να είναι αυτοματοποιημένη υπόθεση αν αποσαφηνίζονταν θετικά η έννοια του όρου “πολιτισμός”. Ωστόσο εξίσου δυσχερή ερμηνευτικά ζητήματα εμφανίζει η αποκρυπτογράφηση του όρου “νομικός” καθώς η απόδοση του δύναται να συμπεριλάβει όχι μόνο την τεχνοκρατική χροιά αλλά και την κοινωνιολογική, ιστορική ή επιστημολογική. Εξίσου ωστόσο δυσχερή μεθοδολογικά προβλήματα παρουσιάζει η σύνδεση της έννοιας του πολιτισμού με αυτή του νομικού πολιτισμού. Συχνά παρατηρούνται διαφωνίες ως προς το εάν υφίσταται ή όχι τέτοιος σύνδεσμος και ποια η ειδικότερη μορφή του¹³. Οι υποστηρικτές της υπάρξεως αυτού του συνδέσμου, δέχονται βεβαίως ότι μπορεί να παρατηρηθεί μεγάλη ποικιλία όσον αφορά στην έκταση που ο νομικός πολιτισμός αντανακλά τον γενικό πολιτισμό. Άλλωστε όπως επισημαίνεται το ενδεχόμενο της υπάρξεως ευρέως χάσματος μεταξύ των δύο πολιτισμών, αποτελεί ένα επιπλέον σημαντικό στοιχείο ενδεικτικό του γενικού πολιτισμού.

Συναφώς προς την έννοια του νομικού πολιτισμού έχουν διατυπωθεί διάφορες απόψεις. Ο όρος χρησιμοποιείται πλέον ευρύτερα από πολλούς νομικούς συγγραφείς ωστόσο δεν λαμβάνει πάντοτε την ίδια σημασία αλλά η τελευταία εξαρτάται από τον τρόπο με τον οποίο χρησιμοποιείται.¹⁴ Ακόμα και ο Lawrence Friedman ο οποίος τον επινόησε διερωτάται αν θα έπρεπε να το πράξει χαρακτηρίζοντας τον ως μία ολισθηρή αφαίρεση η οποία δημιουργεί ερμηνευτικά προβλήματα που σχετίζονται με την αδυναμία σαφούς ορισμού της σχετικής έννοιας.

Σε πολλές περιπτώσεις η έννοια του νομικού πολιτισμού χρησιμοποιείται ως εννοιολογικό ισοδύναμο του νομικού συστήματος. Σε άλλες περιπτώσεις ο όρος σχετίζεται με συμπεριφορές ή τον τρόπο λειτουργίας στο πλαίσιο μίας έννομης τάξης ενώ σε άλλες περιπτώσεις χρησιμοποιείται με τη θεσμική του έννοια. Ενίοτε ο όρος “νομικός πολιτισμός” περιγράφει μία εκτεταμένη κατανόηση του νόμου και για αυτό θεωρείται ισοδύναμο του ζώντος δικαίου (Eugen Ehrlich) ή του δικαίου εν δράσει (Roscoe Pound). Άλλες φορές ο όρος χρησιμοποιείται εναλλακτικά προς τον όρο οικογενειακή ή νομική παράδοση.

Υπάρχουν επίσης οι ορισμοί που αρύονται από τους συναφείς επιστημονικούς κλάδους. Οι κοινωνιολόγοι του δικαίου συχνά αντιλαμβάνονται τον νομικό πολιτισμό ως τις αξίες, ιδέες και στάσεις που έχει μια κοινωνία σε σχέση με το νόμο (Lawrence M. Friedman, James Q. Whitman). Μερικές φορές η νομική κουλτούρα θεωρείται αυτή καθεαυτή ως αξία και τοποθετείται σε αντίθεση με τη βαρβαρότητα του ολοκληρωτισμού (Peter Häberle) • εδώ, η νομική κουλτούρα χρησιμοποιείται συνώνυμα με το κράτος δικαίου. Άλλοι μελετητές θεωρούν τον πολιτισμό ως ορισμένο τρόπο σκέψης. Μιλάνε για επιστήμη ή νοημοσύνη (Pierre Legrand), νομική γνώση (Annelise Riles) και συλλογική μνήμη (Niklas Luhmann), νόμος στο μυαλό (William Ewald) ή ακόμα και κοσμολογία (Rebecca French, Lawrence Rosen). Επιπλέον, μια ανθρωπολογικά επηρεασμένη κατανόηση της νομικής κουλτούρας οράται αυτή ως πρακτική του νόμου (Clifford Geertz),¹⁵ Τις

περισσότερες φορές τα ιδεολογικά όρια μεταξύ των ανωτέρω ορισμών είναι ρευστά όπως και μεταξύ αυτών και άλλων εννοιών όπως η νομική ιδεολογία (Roger Cotterell) ή νομική παράδοση (H. Patrick Glenn, Reinhard Zimmermann). Ορισμένοι ορισμοί προσπαθούν να συγκλίνουν τις διαφορετικές απόψεις. Ο Mark van Hoecke και ο Mark Warington, για παράδειγμα, ονοματίζουν έξι στοιχεία: νομική ορολογία, νόμιμες πηγές, νομικές μέθοδοι, θεωρία για την επιχειρηματολογία, η νομιμοποίηση του δικαίου και την κοινή γενική ιδεολογία. Ένας παρόμοιος συνδυασμός διαφόρων στοιχείων αποτελεί το θεμέλιο του ορισμού των μορφών δικαίων οικογενειών (Konrad Zweigert, Oliver Remien).

Μία ελπιδοφόρα οδός προς τη κατανόηση του νομικού πολιτισμού είναι η μελέτη με συγκριτική προοπτική.¹⁶ Η αναζήτηση ομοιοτήτων και διαφορών στη σημασία, σπουδαιότητα και συμπεριφορά του δικαίου εντός διαφορετικών πλαισίων, ίσως μπορεί να διευκολύνει την αποσαφήνιση το αποδοτέου στον όρο “νομικός πολιτισμός”. Η ιδέα του νομικού πολιτισμού κατέχει σημαντική θέση σε σημαντικές πρόσφατες συζητήσεις σχετικά με τη φύση και τους στόχους του συγκριτικού δικαίου. Η έννοια του νομικού πολιτισμού στα πλαίσια αυτά προϋποθέτει ότι το δίκαιο εν πάσει περιπτώσει θα πρέπει να αντιμετωπίζεται ως ενσωματωμένο σε έναν ευρύτερο γένους πολιτισμό. Αυτός ο πολιτισμός μπορεί, αλλά δεν χρειάζεται απαραίτητως, να θεωρηθεί ευρύτερος από τον επαγγελματικό χώρο του δικηγόρου ή του νομοθέτη. Συχνά, ωστόσο, οι αντιλήψεις του νομικού πολιτισμού καλύπτουν πολύ περισσότερο από αυτό το επαγγελματικό νομικό πεδίο. Αναφέρονται σε μια γενικότερη συνείδηση ή εμπειρία του δικαίου που είναι ευρέως αποδεκτή από εκείνους που λειτουργούν σε ένα συγκεκριμένο νομικό περιβάλλον, για παράδειγμα μια συγκεκριμένη περιοχή, έθνος ή ομάδα εθνών. Η κουλτούρα φαίνεται θεμελιώδης - ένα είδος φακού μέσω του οποίου πρέπει να γίνονται αντιληπτές όλες οι πτυχές του νόμου ή μια πύλη κατανόησης μέσω της οποίας πρέπει να περάσει κάθε συγκριτικός ώστε να έχει πραγματική πρόσβαση στην έννοια του αλλοδαπού δικαίου¹⁷.

Ανεξαρτήτως της σκοπιάς από την οποία αντιμετωπίζεται η έννοια του νομικού πολιτισμού το βασικό μήνυμα που φέρει η χρήση του όρου στα πλαίσια της επιστημονικής συζήτησης είναι ότι αυτή δεν θα πρέπει να ταυτίζεται με τους νομικούς κανόνες δικαίου τους οποίους κάνουν χρήση οι νομικοί στα πλαίσια του επαγγέλματος τους αλλά θα πρέπει να τίθενται υπό σύγκριση πλείονα στοιχεία του “νομικού φαινομένου” τα οποία συμβάλλουν στη δημιουργία και συντήρηση αυτού. Και παρά το γεγονός ότι δεν υφίσταται ομοφωνία ως προς τα στοιχεία του φαινομένου αυτού γίνεται κατανοητό ότι η νομική πραγματικότητα απαρτίζεται όχι μονό από τους κανόνες του θετού δικαίου αλλά και από τον τρόπο που αυτοί διαμορφώνονται αλλά και εφαρμόζονται στα πλαίσια της συγκεκριμένης έννομης τάξης.

Λαμβανομένων υπόψη των ανωτέρω παρατηρήσεων εύλογα θα μπορούσε να διατυπώσει κανείς την άποψη ότι η προσέγγιση των εξεταζόμενων αποριών θα πρέπει να τεθεί σε εμπειρική κυρίως βάση και όχι σε επίπεδο ορισμού¹⁸

. Αυτό που αποκτά ιδιαίτερη σημασία στα πλαίσια της συγκριτικής μελέτης του δικαίου είναι η γένεση, εξέλιξη και λειτουργία του δικαίου ως ιστορικοκοινωνικού φαινομένου στα συγκεκριμένα χωρικά και χρονικά πλαίσια που τίθενται ως αντικείμενο της μελέτης και όχι μόνο η κατ’ιδίαν ανάλυση των επί μέρους δικαίων ρυθμίσεων και η πρακτική τους εφαρμογή. Το τελευταίο όμως απαιτεί ενασχόληση, διερεύνηση και ανάλυση όλων των επί μέρους παραμέτρων που συνθέτουν τη ειδική νομική πραγματικότητα την οποία φιλοδοξεί να προσεγγίσει ερμηνευτικά ο μελετητής του συγκριτικού δικαίου. Η ακριβής όμως κατανόηση του ξένου δικαίου κανόνα ή θεσμού απαιτεί την ένταξη του στο ευρύτερο περιβάλλον του δικαίου συστήματος στο οποίο ανήκει. Η ένταξη αυτή απαιτεί τη γνώση όλων εκείνων των στοιχείων που συνδέουν τον εξεταζόμενο θεσμό με άλλους θεσμούς της ίδιας έννομης τάξης καθώς και τη γνώση του εξωνομικού του περιβάλλοντος δηλαδή του ιστορικού, κοινωνικού, οικονομικού, πολιτικού, θρησκευτικού, ιδεολογικού περιγύρου της έννομης τάξης στην οποία λειτουργεί ο θεσμός.¹⁹,²⁰ Τα ανωτέρω συνθέτουν την “έννοια του νομικού πολιτισμού που αποτελεί κρίσιμο ερμηνευτικό μέγεθος στο πεδίο του συγκριτικού δικαίου. Κατά όμοιο τρόπο θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι η έννοια του νομικού πολιτισμού αφορά στην ερμηνεία και αξιολόγηση του δικαίου φαινομένου και παρίσταται ως ένα κομμάτι της έννοιας του πολιτισμού, όπως ορίστηκε ανωτέρω, και αντανακλά σε ανθρώπινο επίπεδο-δηλαδή σε ρητή αναφορά και με μέτρο την ανθρώπινη παρουσία και δημιουργία- τον κόσμο του δικαίου. Η διάκριση της έννοιας του νομικού πολιτισμού σε εξωτερικό ή εσωτερικό, εθνικό ή υπερεθνικό ή αυτές που σχετίζονται με ποικίλα χρονικά ή τοπικά κριτήρια έχουν συστηματική αξία για τη ταξινόμηση και ανάλυση τους σε θεωρητικό επίπεδο και εργαλειακή αξία όταν αναφέρεται σε αντιστοιχία με το στόχο τον οποίο η χρήση τους υπηρετεί²¹.

¹³ Ελ. Μουσταίρα, Σταθμοί στη πορεία του Συγκριτικού Δικαίου, Θέσεις και Αντιθέσεις, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2003, σελ. 136 με τις εκεί περαιτέρω παραπομπές

¹⁴ D. Nelken, Using legal Culture: Purposes and Problems, in Using Legal Cultures (D. Nelken ed.) Wildy, Simmonds and Hill, London, 2012, 1, 3

¹⁵ Ralf Michaels, ο.π. σελ. 1

¹⁶ Ελ. Μουσταίρα, ο.π. σελ. 135

¹⁷ Roger Cotterrell, Comparative Law and Legal Culture, from The Oxford handbook of comparative law, pp 710-737, Oxford, Oxford University Press

¹⁸ Ελ. Μουσταίρα, Δικαικές επιρροές στο πλαίσιο του Συγκριτικού Δικαίου, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2013, σελ. 38

¹⁹ Χρ. Δεληγιάννη-Δημητράκου, ο.π. σελ. 40 επ, της ίδιας, Συγκριτικό Δίκαιο και νομικός πλουραλισμός, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2008, σελ. 23 επ.

²⁰ Στο κλασικό δοκίμιο με τίτλο “The Path of Law” ο δικαστής στο Supreme Court of the United States O.W. Holmes²⁰ όρισε το δίκαιο ως τη πρόβλεψη του τι θα κάνουν στη πράξη κάθε φορά τα δικαστήρια. Όμως η πρόβλεψη αυτή δεν είναι πάντα δεδομένη, διότι η ζωή του δικαίου, όπως και κάθε μορφή ζωής, ενέχει αβεβαιότητες και εμφανίζει ασυνέχειες. Ο νόμος καταργείται, το έθιμο περιπίπτει σε αχρησία, η νομολογία των δικαστηρίων μεταστρέφεται. Οι βεβαιότητες του χτες κλονίζονται σήμερα και τα πάντα αναδιατυπώνονται ή ανααιρούνται. Οι προφητείες δεν επαληθεύονται. Η αβεβαιότητα αν και εχθρός του δικαίου είναι συμφυής με αυτό. Β.Α Χριστιανός, Οι μεταστροφές της νομολογίας του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 1998, σελ. 14

²¹ Η διάκριση μεταξύ εσωτερικού (internal) και εξωτερικού (external) νομικού πολιτισμού έχει υιοθετηθεί από τον L.M. Friedman

Γ. Η θέση του προβλήματος και η προσέγγισή του

Γίνεται σαφές ότι το καθόλου νομικό φαινόμενο αποτελεί τον κόσμο του δικαίου. Αυτός περιλαμβάνει οτιδήποτε συντελεί ή έχει σχέση με το δίκαιο, τη γέννηση, την εξέλιξη και την εφαρμογή αυτού αλλά και την προσέγγιση και αντίληψη αυτών από τη σκοπιά των μετεχόντων ή των παρατηρητών. Ο κόσμος του δικαίου αφορά στους λόγους γέννησης του δικαίου, τους λόγους επιβολής και διατήρησης. Αφορά στην αντίληψη του νομοθέτη για το δίκαιο και την εφαρμογή του, αλλά και τις αιτίες επιλογής και επιβολής των συγκεκριμένων νομικών ρυθμίσεων και τις διεργασίες με τις οποίες αυτό επιτυγχάνεται. Αφορά στην αντίληψη των εφαρμοστών του δικαίου για το δίκαιο, τη λειτουργία, την εφαρμογή και επιβολή του και τη σχέση με το νομοθέτη. Αφορά στην πεποίθηση των εφαρμοστών του δικαίου για το τι πιστεύει και υιοθετεί ο νομοθέτης όπως και για την αντίληψη του νομοθέτη για τον τρόπο λειτουργίας και εφαρμογής του νόμου αλλά και το τρόπο συμπεριφοράς και λειτουργίας των εφαρμοστών του δικαίου και το πώς αυτοί εκλαμβάνουν τις σχετικές ρυθμίσεις. Αφορά στις αντιλήψεις των μελετητών του δικαίου αλλά και των κοινωνιών αυτού για τη λειτουργία και εφαρμογή του αλλά και για τη πεποίθηση αυτών πάνω στις αντιλήψεις για τα ανωτέρω ζητήματα

των λοιπών υποκειμένων της μελέτης. Αφορά στις πεποιθήσεις των πολιτών για το δίκαιο και τη λειτουργία του αλλά και για τους εφαρμοστές αυτού και το νομοθέτη, τον τρόπο-επομένως και το λόγο-αντιμετώπισης του δικαιοκούς φαινομένου από τον δεύτερο και του χειρισμού των υποθέσεων από τους πρώτους. Αφορά σε μεγάλο βαθμό στο τρόπο επιρροής του δικαιοκούς φαινομένου στη διαμόρφωση και λειτουργία της κοινωνίας αλλά και στα άτομα ξεχωριστά και αμφίδρομα την επίδραση των τελευταίων στο πρώτο.

Γίνεται εύκολα κατανοητό ότι το δίκαιο εν γένει είναι ένας δυναμικός θεσμός και συνάμα μία επιστήμη συνεχώς εξελισσόμενη και το αντικείμενό της μεταβαλλόμενο. Από την ανάλυση που προηγήθηκε καθίσταται επίσης σαφές ότι δεν μπορεί να υπάρξει ένας γενικός ορισμός της έννοιας του νομικού πολιτισμού που να καταλαμβάνει όλες τις πτυχές της ιδέας της νομικής κουλτούρας που χρησιμοποιείται σε όλες τις θεωρητικές της εκφάνσεις. Κάθε απόπειρα δημιουργίας ενός γενικού ορισμού παντός χρήσεως είναι καταδικασμένος να παραμένει γενικός και αόριστος εφόσον δεν μπορεί να αποδώσει τα ιδιάζοντα στοιχεία της έννοιας που αφορούν στο θεωρητικό αντικείμενο στο οποίο χρησιμοποιείται επιστημολογικά.

Συνάμα ωστόσο αποτελεί αναμφισβήτητο γεγονός ότι ο νομικός πολιτισμός, υπό οποιαδήποτε ερμηνευτική του εκδοχή- ευρεία ή στενή- αποτελεί ένα συνεχώς μεταλλασσόμενο θεσμό. Αυτό σημαίνει ότι η ολοκληρωμένη ερμηνευτική προσέγγιση του αποτελεί μία πολυεπίπεδη εργασία που οφείλει να λαμβάνει υπόψη τους πολυπαραγοντικούς δείκτες που συμβάλλουν ουσιωδώς στην διαμόρφωση της ιδιαιτερότητας του καθενός από αυτούς. Με άλλα λόγια η κατανόηση της δομής και της λειτουργίας του απαιτεί μία πολυεστιακή προσέγγιση που αποδίδει το ειδικό δομικό βάρος σε κάθε συνθετικό του στοιχείο. Όσο δύσκολη και εάν φαίνεται μία τέτοια προσέγγιση δεν πρέπει σε κάθε περίπτωση να διαφεύγει της προσοχής κανενός εμπλεκόμενου και κυρίως εκείνων που λειτουργούν στο χώρο του δικαίου, κοινωνιών και εφαρμοστών του δικαίου, ότι η διαφύλαξη και προστασία των κεκτημένων ενός νομικού πολιτισμού δεν αποτελεί μία δεδομένη κατάσταση η οποία λειτουργεί υπό την επίδραση των φυσικών αιτών ή νόμων, όπως συμβαίνει εν πολλοίς στο χώρο των θετικών επιστημών, αλλά αποτελεί μία δυναμική ισορροπία που διαμορφώνεται πολλές φορές από την συγκυρία των γεγονότων και την διαδοχική αλληλεπίδραση-συνειδητή ή μη-των συντελεστών που προαναφέρθηκαν.

Διεθνές Συνέδριο στο Γιοχάνεσμπουργκ

Αντιπροσωπεία της Ένωσης μας αποτελούμενη από την Εισαγγελέα Α.Π. κα Ξένη Δημητρίου Βασιλοπούλου και τον Εισαγγελέα Πρωτοδικών κο Πάρη Αδάμη, εθνικό μέλος της Ελλάδας στη Eurojust, επισκέφθηκε το Γιοχάνεσμπουργκ Νοτίου Αφρικής το 9-13/9/2018, συμμετέχοντας στο παγκόσμιο συνέδριο της Διεθνούς Ενώσεως Εισαγγελέων (IAP), με θέμα την ανεξαρτησία της εισαγγελικής αρχής ως ακρογωνιαίο λίθο της κοινωνικής δικαιοσύνης «Prosecutorial Independence-the Cornerstone of Justice to Society». Σημειωτέον, ότι οι συμμετέχοντες επιβαρύνθηκαν με όλα τα έξοδα μετακίνησης και διαμονής τους εκεί αλλά και με τα fees παρακολούθησης του συνεδρίου, και είχαν συχνές επαφές με τους εκπροσώπους της Διεθνούς Ενώσεως ενόψει της ανάθεσης στην Αθήνα της διοργάνωσης του διεθνούς συνεδρίου που θα πραγματοποιηθεί τον Σεπτέμβριο του 2020. Οι Έλληνες Εισαγγελείς αντάλλαξαν απόψεις με τους ομολόγους τους από διάφορες χώρες.

Εορτασμοί του Αγίου Διονυσίου Αρεοπαγίτου, Προστάτη του Δικαστικού Σώματος

Με ιδιαίτερα πανηγυρικό χαρακτήρα πραγματοποιήθηκαν στις 3 Οκτωβρίου 2018, για την 32^η επέτειο της εορτής του προστάτη του Δικαστικού Σώματος, Αγίου Διονυσίου του Αρεοπαγίτου, εορταστικές εκδηλώσεις που

διοργάνωσαν οι δικαστικές ενώσεις υπό την αιγίδα του Μακαριότατου Αρχιεπισκόπου Αθηνών και πάσης Ελλάδος κ.κ. Ιερώνυμου, Προέδρου της Ιεράς Συνόδου της Εκκλησίας της Ελλάδος. Νωρίς το πρωί, τελέστηκε στη Μητρόπολη Αθηνών, ο Όρθρος και η Αρχιερατική Θεία Λειτουργία, στην οποία προεξήρχε και κήρυξε το θείο λόγο ο Σεβ. Μητροπολίτης Μεσογαίας και Λαυρεωτικής κ. Νικόλαος, ενώ παρέστη συμπροσευχήθηκε στο Ιερό Βήμα ο Σεβ. Μητροπολίτης Μάνης κ. Χρυσόστομος Γ'. Η Πρόεδρος της Ένωσης Μελών ΝΣΚ Εμμανουέλα

Πανοπούλου, Πρόεδρος ΝΣΚ, απεύθυνε χαιρετισμό εκ μέρους των δικαστικών ενώσεων.

Τους εορτασμούς τίμησαν με την παρουσία τους, μεταξύ άλλων, ο Υπουργός Δικαιοσύνης κος Μιχαήλ Καλογήρου, ο Πρόεδρος του Αρείου Πάγου

κος Βασίλειος Πέππας και η Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου κα Ξένη Δημητρίου-Βασιλοπούλου.

Ακολούθησε εκδήλωση στην αίθουσα της Γερουσίας, στην παλαιά Βουλή, την οποία συντόνισε ο Πρόεδρος της Ένωσης Δικαστών και Εισαγγελέων Ελλάδος κος Χριστόφορος Σεβαστίδης. Κεντρικός ομιλητής ήταν ο Σεβ. Μητροπολίτης Μάνης κ. Χρυσόστομος Γ', με θέμα «Ιερά Μυστήρια της Εκκλησίας και Κανονικό Δίκαιο». Σύντομους χαιρετισμούς απεύθυναν, εκ μέρους όλων των δικαστικών ενώσεων ο Πρόεδρος

της Ένωσης Δικαστικών Λειτουργιών Συμβουλίου της Επικρατείας κος Ευθύμιος Αντωνόπουλος, Σύμβουλος Επικρατείας, ο Υπουργός Δικαιοσύνης κος Μιχαήλ Καλογήρου, ο Δήμαρχος Αθηναίων κος Γεώργιος Καμίνης, και ο Πρόεδρος του Δικηγορικού Συλλόγου Αθηνών κος Δημήτριος Βερβεσός.

Στον σύντομο χαιρετισμό του, ο Υπουργός Δικαιοσύνης κ. Μ. Καλογήρου, αναφέρθηκε στην αναμόρφωση του Ποινικού Κώδικα και του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας που θέτει ως προτεραιότητα του το υπουργείο αφού προηγηθεί διάλογος «όχι επιπέδου συντεχνίας». Ο κ. Καλογήρου υποστήριξε πως επισπεύδονται οι διαδικασίες για την πρόσληψη δικαστικών υπαλλήλων αλλά και το ολοκληρωτικό πέρας της κατάθεσης όλων των ενδίκων μέσων και δικογράφων ηλεκτρονικά. Τόνισε ότι, στις προτεραιότητες του Υπουργείου Δικαιοσύνης είναι,

η επόμενη ημέρα για την Δικαιοσύνη να είναι σε καλλίτερες συνθήκες, με κανόνες ισότητας και ισονομίας, και με προέχοντα λόγο στην προστασία των ασθενέστερων πολιτών.

Το εορταστικό πρόγραμμα πλαισίωσε μουσικά η ορχήστρα του Δικηγορικού Συλλόγου Αθηνών υπό την διεύθυνση του χοράρχη Δημητρίου Καρούζου.

Την εκδήλωση έκλεισε η Πρόεδρος της Ένωσης Δικαστικών Λειτουργιών Ελεγκτικού Συνεδρίου κα Ασημίνα Σαντοριναίου.

Χριστουγεννιάτικη εορτή

Με ιδιαίτερη επιτυχία διοργανώθηκε το Σάββατο 22/12/2018, και ώρα 17.00 μμ, από την Ένωση Εισαγγελέων Ελλάδος, η Χριστουγεννιάτικη παιδική εορτή για τα παιδιά των συναδέλφων στην αίθουσα «Grand Ballroom» του Ξενοδοχείου «Μεγάλη Βρετανία». Τα παιδιά των συναδέλφων βρήκαν την ευκαιρία να γνωριστούν μεταξύ τους και να παίξουν, συνάντησαν τον Άγιο Βασίλη και τα ξωτικά, ψυχαγωγήθηκαν από ομάδα animateur, ενώ απόλαυσαν γεύμα με όμορφα εδέσματα και τους μοιράστηκαν δώρα. Η εκδήλωση έκλεισε με ανταλλαγή ευχών των συναδέλφων και των παιδιών τους για χαρούμενα Χριστούγεννα και ένα ευτυχισμένο και δημιουργικό νέο έτος.

Κοπή πίτας για το νέο έτος σε Αθήνα, Θεσσαλονίκη, Λάρισα και Ηράκλειο

Με αφορμή τον ερχομό του νέου έτους πραγματοποιήθηκαν με απόλυτη επιτυχία εκδηλώσεις κοπής πίτας σε πόλεις όπου εδράζονται μεγάλες εισαγγελίες της χώρας μας. Έτσι, οι συνάδελφοι αντάλλαξαν ευχές για ένα χαμογελαστό και δημιουργικό 2019 την Παρασκευή 1-2-2019 στην Αθήνα στο «Verde», όπου έγινε η κοπή της πρωτοχρονιάτικης πίτας της Ένωσης Εισαγγελέων Ελλάδας από την κα Άννα Ζαίρη, Αντεισαγγελέα του Αρείου Πάγου, μέλος του ΔΣ της Ε.Ε.Ε., καθώς και η κοπή της πίτας της Εισαγγελίας Πρωτοδικών Αθηνών από τον Προϊστάμενο της Εισαγγελίας κο Ευάγγελο Ιωαννίδη, Εισαγγελέα Πρωτοδικών, ενώ πραγματοποιήθηκαν ανάλογες εκδηλώσεις κοπής πίτας της Ενώσεώς μας από τον Πρόεδρο αυτής κο Ελευθέριο Μιχαηλίδη, Εισαγγελέα Εφετών, το Σάββατο 23-2-2019 στην αίθουσα «Bamboo» στη Θεσσαλονίκη, την Παρασκευή 15 Φεβρουαρίου 2019 στο «Doree» στο Ηράκλειο, και την Παρασκευή 1 Μαρτίου 2019 στο «Πανελλήνιον» στη Λάρισα, με συμμετοχή πολλών συναδέλφων, σε ζεστή ατμόσφαιρα. Με την παρουσία τους τίμησαν τις εκδηλώσεις μας ανώτατοι και ανώτεροι δικαστικοί λειτουργοί.

Η ενωτική παρουσία πλήθους μελών στα δρώμενα της Ένωσής μας δίνει στην ενεστώσα Διοίκηση τη σταθερή βάση για δυναμική παρουσία απέναντι στις προκλήσεις και τα προβλήματα που καλείται να αντιμετωπίσει.

lerididis®
printing solutions